स्थानीय पाठ्यक्रम

हाम्रो नौमूले

(कक्षा ५)

नौमूले गाउँपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

नौमूले गाउँपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

हाम्रो नौमूले

आधारभूत तह (कक्षा-५)

तयार गर्ने

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.

ललितपुर

विषय सूची

स्थानीय पाठ्यक्रम	१
स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय	२-८
साधारण उद्देश्य	९
कक्षा-५ पाठ्यक्रम परिचय	१०
कक्षागत उद्देश्य	११
हाम्रो नौमूले	१२
पाठ १-स्थानीय भूगोल	१३
पाठ २-स्थानीय इतिहास	१३-१५
पाठ ३- जनसाङ्ख्यिक बनौट, समाज र जातजातिको अवस्था	१५-१६
पाठ ४-स्थानीय संस्कृतीहरू	१६-१८
क) चाडपर्वहरू	
ख) लोक बाजाहरू	
ग) लोक भाकाहरू	
घ) जात्रा-मेलाहरू	
ङ) चालचलन र लवाइ खवाइ	
पाठ ५- स्थानीय रीतिरिवाज र संस्कारहरू	१८-१९
क) जन्म, विवाह तथा मृत्यू संस्कार	
ख) धार्मिक तथा परम्परागत संस्कारहरू	
ग) कुसंस्कार र कुरितीहरू	
पाठ ६-राजनीतिक सामाजिक अवस्था र महत्त्वपूर्ण व्यक्तित्वहरू	१९-२०
पाठ ७-स्थानीय जनजीविका र अर्थतन्त्र	२०-२१
पाठ ८-स्थानीय पर्यावरण र जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण	२१-२३
पाठ ९-प्राङ्गारिक तथा व्यावसायीक कृषि	२३-२४
क) तरकारी खेती	
ख) फलफूल खेती	
ग) लोकल कुखुरा पालन तथा पंक्षी पालन	
घ) बाख्रा पालन	
पाठ १०- हाम्रो भोजन र पाकशास्त्र	२४
पाठ ११- वित्तिय साक्षरता र नौलो व्यवसाय	२५-२६

क) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि
ख) वित्तिय साक्षरता
ग) नौलो व्यवसाय
पाठ १२- सूचना प्रविधि र कम्प्युटर साक्षरता २७
पाठ १३-परम्परागत र प्राकृतिक उपचार विधि २७-२८
पाठ १४- हाम्रा सम्पदाहरू र स्थानीय पर्यटन २८-२९
क) ऐतिहासिक सम्पदा
ख) प्राकृतिक सम्पदा
ग) सांस्कृतिक सम्पदा
पाठ १५-स्थानीय खेल र मनोरञ्जन २९
सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया ३०
विद्यार्थी मूल्याङ्कन ३१
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया ३२-३३
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फारम ३४
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फर्मको ढाँचा ३५
विद्यार्थी प्रगति विवरण ३६
सन्दर्भ सामग्री ३७
अनुसूचीहरू:
अनुसूची १ गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रममा उपस्थितीको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू ३८-४४
अनुसूची २सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि, माइन्युटको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू ४५-५१
अनुसूची ३ तथ्याङ्क संकलनमा संलग्न उत्तरदाताहरूको विवरण ५२

स्थानीय पाठ्यक्रम

पाठ्यक्रम शीर्षकः हाम्रो नौमूले

पाठ्यक्रमको प्रकृतिः सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक

पूर्णाङ्कः १००

उत्तीर्णाङ्कः ४०

तह : आधारभूत शिक्षा तह

पाठ्यभार : ५ घण्टा

पाठ्य घण्टा : १६० घण्टा

स्थानीय पाठ्यक्रम परिचय

नेपालमा शैक्षिक विकेन्द्रीकरणको अवधारणाको मर्म अनुसार वि.सं. २०४९ मा प्राथमिक पाठ्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रमको व्यवस्था गरिएको भए तापनि त्यसलाई व्यापक तथा प्रभावकारी कार्यरूप दिन ढिलाई हुँदै आइरहेको थियो । नेपालको संविधान (२०७२) ले माध्यमिक तहसम्मको शिक्षासम्बन्धी अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । सङ्घीय व्यवस्था अनुसार स्थानीय तहको निर्वाचन भई अधिकार सम्पन्न स्थानीय सरकारले पहिलो कार्यकाल सम्पन्न गरी नयाँ निर्वाचन मार्फत् अर्को कार्यकालको शुरुवात भइसकेको छ । यस अवधिमा स्थानीय सरकारहरूले त्यस स्थानका सरकोकारवालाहरूको आवश्यकता र चाहना अनुसार स्थानीय विषयबस्तुलाई समावेश गरी उनीहरूकै सङ्लग्नतामा स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण गरिरहेका छन् । यस्तो पाठ्यक्रमले विद्यार्थी सिकाईका लागि स्थानीय भाषा, संस्कृति, ज्ञान, कला, सिप, प्रविधि, जीविकोपार्जन तथा व्यवसायिक सम्भावनालाई विषयवस्तुका रूपमा समावेश गर्छ । यसले स्थानीयतामा जोड दिन्छ । यसै अनुरुप नौमूले गाउँपालिकाद्वारा सार्वजनिक शिक्षालाई स्थानीय तहबाटै रूपान्तरण गर्न “हाम्रो नौमूले” नामक स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गरिएको छ ।

स्थानीय तहमा स्थानीय सरोकारवालाहरूको सहभागितामा स्थानीय आवश्यकता, चाहना अनुसारका विषयवस्तुहरू समावेश गरी यो स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको हो । यस पाठ्यक्रममा नौमूले गाउँपालिकाका कक्षा १ देखि ५ कक्षासम्मका विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो पुस्तौंदेखि बस्दै आएको स्थानको विभिन्न पक्षहरूको रैथाने ज्ञान, सीप र धारणा दिने हिसाबले “हाम्रो नौमूले” नामकरण गरिएको छ । “हाम्रो नौमूले” पूर्ण रूपमा लागु हुन सकोस् भन्ने लक्ष्य लिई यस अन्तर्गत एकाइका विभिन्न क्षेत्रहरू नौमूले गाउँपालिकाको नामकरण, भू-बनौट, इतिहास, स्थानीय जातजाति, लोक जीवन, व्यक्तित्व र जनसङ्ख्या, स्थानीय विविध संस्कृति, प्रचलित स्थानीय संस्कारहरू, स्थानीय जनबोली, जन-श्रुती, स्थानीय कला, साहित्य र सम्पदा, स्थानीय पर्यावरण, जनजीविका, परम्परागत ज्ञान, सीप, प्रविधि, स्थानीय खेल र पर्यटन जस्ता विषयहरू समावेश गरिएका छन् । यस पाठ्यक्रमका माध्यमबाट सैद्धान्तिक ज्ञान मात्र नभई व्यावहारिक, खोजमूलक, प्रयोगात्मक रूपमा जीविकोपार्जनसँग प्रत्यक्ष जोडिएको व्यावहारिक शिक्षा दिनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरिएको छ । यसमा हाम्रो गौरवपूर्ण परम्परा, इतिहास र संस्कृतिबाट पाठ सिकी केही सामाजिक कुसंस्कार र कुरितीहरूको अन्त्य गरी नयाँ पुस्तामा सामाजिक सांस्कृतिक रूपान्तरण गर्न यस पाठ्यक्रमले सघाउ पुऱ्याउने छ। प्रत्येक क्षेत्रमा समावेश गरिएका पाठ शीर्षकहरूलाई कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्म पाँच शैक्षिक वर्षभित्र शिक्षण सिकाइ गराई आफ्नो स्थानमा रहेको विविध पक्षहरूको राम्रो पहिचान गराउने प्रयास गरिएको छ । यसमा परम्परागत शिक्षण विधिभन्दा बाल केन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिइएको छ । पाठ्यक्रमको विषयवस्तुको सैद्धान्तिक पक्षमा भन्दा पनि प्रयोगात्मक, अनुसन्धानमूलक र व्यावहारिक पक्षलाई बढी जोड दिइएको छ ।

नेपालमा विद्यालय शिक्षाका लागि तयार गरेको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०६३, २०७१ र २०७६ ले स्थानीय पाठ्यक्रमलाई लक्षित गरी पाठ्य घण्टा र पाठ्यभार तय गरेको छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारुप, २०७६ ले आधारभूत तह (कक्षा १-८) सम्म एक विषय स्थानीय पाठ्यक्रमको पठनपाठन गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । कक्षा १-३ सम्म साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टा र

कक्षा ४-८ सम्म साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ पाठ्यघण्टा मातृभाषा/स्थानीय विषय समावेश गरिएको छ ।

गतिशीलता र लचकताः

पाठ्यक्रम गतिशील हुनु पर्दछ । कतिपय सुरुमा निर्माण भएका स्थानीय पाठ्यक्रम बढी महत्त्वाकांक्षी भएर बनाइएका हुन सक्दछन् । शिक्षण प्रक्रियामा जाँदा ती व्यावहारिक र उपलब्धिमूलक भएनन् भने विद्यालयले त्यसका विषयवस्तु परिवर्तन गर्न सक्दछ । उदाहरणका लागि *कम्प्युटर साक्षरता र डिजिटल दुनियाँ* विषयवस्तुका लागि साधन स्रोत र कम्प्युटर जान्ने जनशक्ति नभएका विद्यालयहरूमा भने तोकिएका विषयवस्तुहरू अपेक्षित पढाउन नसकिने हुन्छ । विद्यालय र कक्षा शिक्षकले यस्तो बेला विषयवस्तु परिवर्तन गर्ने निर्णय लिनु पर्दछ । विद्यार्थीको अगुवाईमा सामूहिक उद्यमशील परियोजनाहरू पनि शिक्षकको लगनशीलता र विद्यालयको स्रोत साधन जोहो गर्ने क्षमतामा भर पर्दछ । तय गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमलाई लागू गर्न गरिएको सबै खाले प्रयत्नहरू असफल हुने भएपश्चात् मात्र त्यस्तो विषयवस्तु परिवर्तन गर्ने निर्णयमा पुग्नु पर्दछ । त्यसैले पाठ्यपुस्तकका विषयहरू रणनीतिक उद्देश्य राख्ने भए तापनि स्थानीय परिवेशमा र अझ विद्यालयको आफ्नो विशिष्ट परिवेशअनुसार लचकदार पनि बनाउन आवश्यक छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहको सबै स्थानमा हुबहु हुनु पर्दछ भन्ने छैन । स्थानीय तहमा बनाइएको यो पाठ्यक्रमका आम विषय सबै विद्यालयलाई मिल्ने गरी तय गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम पूरै स्थानीय तहका लागि भएकाले विद्यालयको अवस्था हेरी व्यावसायिक र सीपमूलक विषय पनि यसमा समावेश हुन सकोस् भन्ने उद्देश्य राखिएको छ । तर यो विषय विद्यालयको परिस्थितिमा भर पर्दछ । उदाहरणका लागि कुनै विद्यालय बजार क्षेत्रको नजिक छ तर पिउने पानीकै समस्या छ भने त्यहाँ तरकारी खेतीबारे पढाउन खोज्नु अनुपयुक्त हुन्छ । त्यस्तो ठाउँमा सिलाइबुनाइ या इलेक्ट्रोनिक जस्ता विषयवस्तु उपयुक्त हुन सक्दछ । त्यसैले पानी पर्याप्त भएको र विद्यालयसँग कृषियोग्य जमिनमा सहज पहुँच छ भने तरकारी खेतीलाई पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको विषयवस्तुमा समावेश गर्नु बढी उपयुक्त हुन्छ । अझ यस्तो विषयवस्तुलाई स्थानीय र वाह्य बजारलाई दृष्टिगत गर्न सकिएमा स्थानीय तहबाटै समृद्धिको अभियानसँग पनि जोड्न सकिन्छ । यसले जनताको पोषण र जनजीविकामा सकारात्मक प्रभाव पार्दछ ।

बाँस प्रर्याप्त भएको स्थानमा बाँसका सामानहरू बनाउने विषयवस्तु, फलफूलको सम्भावना भएको ठाउँमा नर्सरी निर्माणका विषयवस्तु र अझ कतिपय स्थानमा कुखुरापालन, बाख्रापालनजस्ता विषयबस्तु पनि समावेश गर्न सकिन्छ । यसका लागि बिउ पुँजी, औजार, प्रविधि, सामूहिक व्यवस्थापन, परियोजना स्थल छनौंट, बजार प्रबन्ध आदि गर्न विद्यालय प्रशासन, शिक्षक र अविभावक सबैले संयुक्त रूपमा व्यवस्थापकीय तथा उत्प्रेरक भूमिकाको कार्य गर्नु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रममा यस्ता विषयवस्तु समावेश गर्न र त्यसलाई परियोजनाका रूपमा विकास गर्न सामूहिक कार्यशैली र लगनशीलता आवश्यक हुन्छ । यसका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको विषय क्षेत्र कार्यान्वयनको पाटोलाई अझ विशिष्टीकरण र विस्तृतीकरण गर्दै जानु पर्दछ ।

शिक्षण विधिः

स्थानीय पाठ्यक्रममा शिक्षक व्याख्यान विधिलाई कम जोड दिइएको छ । यसमा विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ विधि अवलम्वन गरी छलफल, प्रश्नोत्तर, अवलोकन, दृश्यावलोकन, विषयवस्तु मन्थन, भूमिका अभिनय, प्रदर्शन, अध्ययन भ्रमण, अभ्यास आदि विधिलाई विशेष ध्यान दिइएको छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि तह अनुरूप शिक्षण सिकाई विधिलाई अवलम्वन गर्नु पर्दछ । सिकाई सहजीकरणका लागि तल्लो कक्षामा प्रदर्शन, अभिनय, भ्रमण अवलोकन, समस्या समाधान आदि विधिलाई ध्यान दिइनु पर्दछ भने माथिल्लो कक्षामा व्याख्यात्मक, छलफल, घटना खोज विधि, परियोजना विधि, शोधोन्मुख विधिलाई बढी जोड दिइएको छ ।

कतिपय अवलोकन गर्न सकिने परियोजनात्मक विधि कक्षा १ देखि ३ सम्म पनि सिकाईका लागि उपयुक्त हुन सक्दछ । जस्तैः पातको सोलीमा माटो राखी विउ उमार्ने । मस्तिष्क मन्थन विधिलाई चरणवद्ध रचनात्मक ढङ्गले गर्न सकेका सिकाई सहज र दिगो पनि हुन्छ । यो माथिल्लो कक्षाका लागि बढी उपयुक्त हुन्छ । पाठ्यक्रमका कतिपय विषयवस्तुमा *'भनेर सिक्ने भन्दा देखेर सिक्नेर देखेर सिक्नेभन्दा गरेर सिक्ने'* दिगो सिकाइ पद्धतिलाई जोड दिन खोजिएको छ ।

भ्रमण अवलोकन विधि सबै कक्षाका लागि आवश्यक छ । यसलाई केवल भ्रमणका लागि मात्र नलिई तथ्यहरूको सङ्कलन, विश्लेषण र लेखन गर्ने गरी सञ्चालन गर्नु पर्दछ । मस्तिष्क मन्थन विधि समस्यालाई समाधान गर्न, गहिरो गरी बुझ्न र सिकाई गर्न मद्दत गर्दछ । यो एकल र सामूहिक दुबै तवरले गर्न सकिन्छ । यसमा शिक्षकले विषयवस्तु र समस्यालाई अगाडी सारी सहजकर्ताको भूमिका खेल्नु पर्दछ । जिग्सअ विधि सिकाईका लागि अर्को प्रभावकारी विधि हो । यसमा विज्ञ समूह र मातृ समूह तयार गरी सिकाई आदान प्रदान हुन्छ । समान सोच भएका दुई जनाको जोडी बनाई उनीहरूको सिकाई आदान प्रदान गर्ने अर्को प्रवावकारी विधि हो । स्थानीय पाठ्यक्रम अनुरूप शिक्षकले सिकाई सहजीकरणका लागि विषयवस्तु र कक्षाको तह हेरी विभिन्न विधिको प्रयोग गर्न सक्दछन् ।

स्थानीय अन्वेषणात्मक सोधखोज विधिलाई यस पाठ्यक्रममा लागू गर्न खोजिएको छ । कक्षा कोठा, विषयवस्तु र शिक्षण विधिलाई सम्भव भएसम्म अपाङ्गमैत्री बनाउन ध्यान दिनु पर्दछ । दलित, जनजाति, छात्रा, अल्पसङ्ख्यक आदिको समावेशीकरणको पक्षलाई विशेष ध्यान दिइनु पर्दछ । स्थानीय खेलहरू पनि अपाङ्गमैत्री र समावेशी बनाउने प्रयास गर्नु पर्दछ । नौमूले गाउँपालिकामा ४७७ जना अपाङ्गता भएका मध्ये बालबालिका सङ्ख्या पुगनपुग आधा हुने भएकाले उनीहरूको अप्ठ्यारो र चासोलाई पनि सम्बोधन गर्नु पर्दछ । यसमा कक्षा शिक्षकले नै बालवालिकाको अपाङ्गताको स्थीति हेरी व्यावहारिक निर्णय लिनु पर्दछ ।

विद्यालयमा लामो विदा हुँदा विद्यार्थीलाई बोझिलो गृहकार्यभन्दा सिर्जनात्मक परियोजनाका कार्यलाई बढी प्राथमिकता दिइएको छ । यसमा उनीहरूलाई घर, परिवार तथा समुदायको काम, वातावरण, कृषि र अन्य जनजीविकाको कार्यसँग जोडेर गृहकार्यहरू दिनु पर्दछ । शिक्षण सिकाइलाई कक्षा कोठाभन्दा

बाहिर साथीभाइ, परिवार र समुदायसँग जोडेर सिक्ने तरिका बढी उपयुक्त हुन्छ । जस्तैः खाना बनाउने, सिलाइबुनाइ, तरकारी रोप्ने, नयाँ विरुवा रोप्ने, गमलामा फूल रोप्ने, सानो नर्सरी बनाउने आदि ।

शिक्षण प्रक्रियालाई मूल्याङ्कन र मुल्याङ्कनलाई शिक्षणमा सुधार गर्ने गरी अगि बढाउनु पर्दछ । यसमा विद्यार्थीलाई प्राप्ताङ्कभन्दा चाहिएको कुरा सिक्यो या सिकेन भनी विशेष ध्यान दिइन्छ । कमजोर या नसिकेको विद्यार्थीलाई छुट्टै विशेष ध्यान दिई सिकाउनु पर्दछ । त्यसमा शिक्षकका साथै सिकिसकेका विद्यार्थीलाई नसिकेका विद्यार्थीलाई सिकाउने भूमिकामा लगाउँदा सिकाई बढी प्रभावकारी हुन्छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको समष्टिगत पक्षः

नौमूले गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रममा वित्तीय साक्षरता, डिजिटल वा कम्प्युटर साक्षरता र नौलो व्यवसायिकता, उद्यमशीलता जस्ता राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिस्पर्धामा महत्व राख्ने विषयबस्तुहरू राखिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रममा यो किन जरूरी पऱ्यो भन्ने प्रश्न आउन सक्छ । राजधानी र केही सहरी क्षेत्रका निजी विद्यालयहरूले कम्प्युटर, भाषा (अङ्ग्रेजीबाहेक अरूपनि) र सरकारले तोकेको भन्दा थप पाठ्यक्रम बनाई आफ्नो विद्यालय र यसको उत्पादन उत्कृष्ट भएको प्रमाणित गर्न खोजिरहेका छन् । यसले हुने र नहुनेका बीचमा दुई खाले शिक्षा, दुई खाले उत्पादन र दुई खाले रोजगारीको अवस्था सिर्जना गरिदिएको छ । निश्चय नै गाउँ र सरकारी विद्यालयमा पढ्ने विद्यार्थीहरूमा समाज र संस्कृतिलाई बुझ्ने चेतना अझै कमजोर भइसकेको छैन । समस्या कहाँ छ भने उसले प्राप्त गरेको शिक्षाले न उसलाई अगाडिका लागि अध्ययनको बाटो दिन्छ न त अहिलेको बजार मागअनुसारको क्षमता प्रदान गर्दछ । आफूले गर्न सक्ने पेशा र उद्यमशीलताप्रति पिठ फर्काएर त्यो युवा प्राप्त शिक्षाबाट समाजको चेतना बन्ने स्वप्नमा उल्टो बाटो हिँडिरहेको छ । यस्तो अवस्थामा स्थानीय पाठ्यक्रममा समावेश गरिएको वित्तीय साक्षरता, नौलो उद्यमशीलता, व्यवसायिक शिक्षा, डिजिटल साक्षरता आदिले के गर्ने भनी रुमल्लिएको युवालाई अगाडिको बाटो देखाउन मद्दत गर्दछ । यो त कतै टाढाबाट आइरहेको जहाजको मस्तुलमा बलिरहेको लालटिनजस्तै हो ।

त्यसैले स्थानीय कला, साहित्य, भूगोल, इतिहास जानेको विद्यार्थीले आफू जिउने बाटो चिनेर प्रतिस्पर्धी संसारमा सङ्घर्ष गरी अगि बढ्न सकोस् भन्ने उद्देश्यले उपरोक्त विषयवस्तु अगि सारिएको हो । यसमा *संसारलाई सोच्दै स्थानीय स्तरमा काम गर्ने (Think globally, act locally*) सोच प्रतिविम्बित भएको छ ।

यसमा विस्तृत विषयका साथै सम्भावित पाठ शीर्षकलाई पनि राखिएको छ । स्थानीय परिस्थिति हेरी त्यसलाई अवलम्वन गर्न लचिलो बनाइएको छ । पाठ्यपुस्तक नै बनाउने चरणमा भने यसलाई निश्चित गरेर जानु पर्दछ ।

विषयवस्तुको विविधता, फैलावट र गहिराइ बीच सन्तुलनः

स्थानीय पाठ्यक्रमलाई एकै खालको विषय जस्तो कला संस्कृति, कुनै एक व्यवसाय या जनजीविकामा मात्र केन्द्रित पनि गर्ने गरिन्छ । तर यहाँ नौमूले गाउँपालिकाका विद्यार्थी भाइबहिनीहरू स्थानीय ज्ञान सिप भएको बहुप्रतिभाशाली, नयाँ परिवेश बुझ्न सक्ने स्मार्ट र गरिखाने हुन सकुन् भन्ने उद्देश्यले स्थानीय पाठ्यक्रममा विविध विषयवस्तुहरूलाई समावेश गरिएको छ ।

विषयवस्तुको विविधतासँगै त्यसको फैलावट र गहिराई बीच सन्तुलन कायम गरिएको छ । सानोबाट ठुलो कक्षा अनुसार क्रमशः विषयवस्तुलाई गाउँ, ठाउँ, स्थानीय तह, क्षेत्र, जिल्ला र कर्णाली प्रदेश तहमा समेत भौगोलिक क्षेत्रमा विस्तार र विविधीकरण भएको छ । उदाहरणका लागि सानो कक्षामा बालबालिका हुर्केको ठाउँको भूगोल, अलि माथिल्लो कक्षामा वडा हुँदै पालिका, फेरी जिल्ला र प्रदेशको भूगोल र यसका आयामहरूबारे जानकारी दिने गरी पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ ।

विद्यालय शिक्षामा कम्प्युटर र प्राविधिक शिक्षाको पाठ्यक्रम छुट्टै भए तापनि यसमा कम्प्युटर र डिजिटल शिक्षालाई पाठ्य सामग्रीका रूपमा राखिएको छ । यसले एक अर्कालाई परिपुरण र पुनःताजगी गर्दछ । पेन्टिङ, टाइपिङ, आइटीका विश्वव्यापी नयाँ सन्दर्भहरू, एक्सलबाट डायग्रामहरू बनाउने, युट्युव र गुगलमार्फत् शैक्षिक सामग्री अध्ययन गर्ने जस्ता विषयहरू सिक्न सक्दा विद्यार्थीहरूलाई थप फाइदा नै पुग्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रम परम्परागत र नयाँ कुरा दुवैको सङ्गम होस् भनेर यो पाठ्यवस्तु समावेश गरिएको हो । यो विरोधाभासपूर्ण हुँदैन । विद्यार्थीहरूले सिकिसकेका भए या शिक्षक र कम्प्युटर नै नहुने अवस्था भए यसलाई स्थानीय विद्यालयले अवस्था हेरी पाठ्यवस्तु पुन संयोजन गर्न सक्नेछन् ।

नौमूले गाउँपालिकामा स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता किन ?

- स्थानीय पेशा, व्यापार र व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गरी शिक्षालाई गरी खाने, व्यावहारिक र उत्पादनमुखी बनाउन ।
- केन्द्रीय पाठ्यक्रम वैज्ञानिक र विस्तृत भए तापनि स्थानीय विषयवस्तु, भावना र आवश्यकतालाई समेट्न सकेका हुँदैनन् । *थिंक ग्लोवली र एक्ट लोकल्ली*भन्ने सोचअनुसार ग्रामीण क्षेत्र तथा स्थानीय तहहरूको विकास गर्न स्थानीय पाठ्यक्रम र शिक्षा आवश्यक छ ।
- स्थानीय भूगोल, इतिहास, कला, साहित्य आदिबारे नयाँ पुस्ताले जानकारी राख्न आवश्यक छ । आफ्नो धरातल बिर्सिएर हाम्रा बालबालिका सामाजिक र योग्य मानिस बन्न सक्दैनन् ।
- विभिन्न क्षेत्रको स्थानीय ज्ञानले ऐतिहासिक, धार्मिक महत्त्वका स्थानीय सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन तथा कला संस्कृतिको उत्थान र विकास गर्न मद्दत पुग्दछ ।
- बजारीकरणले स्थानीय उत्पादन र स्रोत साधनलाई पूर्ण रूपमा पराधीन बनाउँदै गएकाले बजारसँग स्थानीय उत्पादन र स्रोत साधनको अधिकतम परिचालन गरी दोहोरो सम्बन्ध स्थापना गर्न आवश्यक छ ।
- *एक गाउँ एक उत्पादन* र *समृद्धि तलबाट* जस्ता सोचलाई कार्यरूप दिन स्थानीय पाठ्यक्रम र शिक्षा आवश्यक छ ।
- हाम्रा बालबालिका आत्मनिर्भर, आफै केही गरीखाने तथा श्रम र पेशाप्रति सम्मान गर्न सक्ने नागरिक बनाउन स्थानीय पाठ्यक्रम आवश्यक छ ।
- स्थानीयतालाई प्रदेशको पहिचान र सम्भावनासँग जोडी राष्ट्रिय एकीकृत भावमा एक सक्षम, दक्ष र समृद्ध नागरिक तयार गर्न ।

"हाम्रो नौमूले" शीर्षक किन ?

हाम्रो नौमूले गाउँपालिकामा भौगोलिक विशिष्ठता, गौरवपूर्ण इतिहास, परम्परा र संस्कृति रहेका छन् । इतिहासको समयक्रममा पछौटेपन र अविकासको शिकार हुन पुगेको यो क्षेत्र पछिल्लो अवधिमा विस्तारै विकासको मूल प्रवाहमा आउन थालेको छ ।

यो गाउँपालिका तत्कालिन ७ वटा गा.वि.स.हरू नौमूले, चौराठा, द्वारी, बालुवाटार, सल्लेरी, तोली र कालिका मिलेर बनेको छ । यस गाउँपालिकाको केन्द्र नौमूले बजार लोहोरे खालाको छेउमा रहेको सानो रमणीय उत्पादनशील फाँटमा अवस्थित छ । यो क्षेत्रकै महत्वपूर्ण धार्मिक र प्राकृतिक स्थल **नौमुल**बाट यो पालिकाको नामकरण हुन गएको छ । यो पालिका दैलेख जिल्लाको उत्तर पूर्वी भूभागमा अवस्थित छ । यस गाउँपालिकाको उत्तरमा कालिकोट, पूर्वमा जाजरकोट, पश्चिम दक्षिणमा नारायण नगरपालिका, दक्षिणमा भगवतीमाई गाउँपालिका, पश्चिममा महावु गाउँपालिकासँग सिमा जोडिएको छ ।

यो गाउँपालिकाको क्षेत्रफल २२८.८९ वर्ग कि.मि. रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक नतिजा अनुसार नौमूले गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या २०५८९ रहेको छ जसमा पुरुष १००३२ र महिला १०५५७ रहेको छ । विविधतायुक्त बसोबास भएको यस गाउँपालिकामा बाहुन, क्षेत्री, जनजाति, दलित, ठकुरी र अल्पसङ्ख्यकहरूको बसोबास रहेको छ । यस गाउँपालिकामा तोली, नौमूले, कालिका, द्वारी, बालुवाटार क्षेत्रमा जनजातिको घना वस्ती रहेको छ ।

नौ वटा मूल भएको नौमूले, द्वारी झरना, तोली गुफा, तिनचुले हिमाल, मालिका बासुकी धारा, बासुकी गुफा, भुर्सु गुफा यो क्षेत्रका महत्वपूर्ण धार्मिक र प्राकृतिक पर्यटकीय स्थलहरू हुन् । यस गाउँपालिकाको कुल कृषि भूमि २९.८२ प्रतिशत रहेको छ जसमा लोहोरे नदी किनारमा केही दोमट बलौटे उत्पादनशील फाँटहरू रहेका छन् भने अन्य भूगागमा लेकाली उत्पादनशील माटो पाइन्छ । यहाँ नदी किनारमा ९८० मिटर देखि शुरु हुने न्यानो उपोष्ण कृषि फाँटहरू र उचाइ बढ्दै जाँदा ४१६८ मिटरसम्म समशितोष्ण हावापानीका क्षेत्रहरू पनि रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा करिव १३८.९४ वर्ग कि.मि. वन क्षेत्र र २२.१३ वर्ग कि मि. घाँसे क्षेत्र रहेको छ । यो कालीकोट र जाजरकोटको सिमा क्षेत्रमा घना रूपमा विस्तार भएको पाइन्छ । यहाँको वन जैविक विविधताले भरिपूर्ण मानिन्छ । यहाँको वनमा साल, सिसौ, जामुन, सल्लो, कटुस, उत्तिस देखि दुर्लभ दियार सम्मका वनस्पति पाइन्छन् । गैरकाष्ठ वन पैदावारमा टिमुर, कटुकी, चिराइतो, पदमचाल, पाखनवेद आदि जडीबुटीहरूका साथै वन्यजन्तुमा अति दुर्लभ रेड पाण्डादेखि बँदेल, चितुवा, स्याल, वन विरालो, भालु, कस्तुरी मृग समेत पाइने गरेको छ । यस गाउँपालिकामा कर्णाली प्रदेशकै सबैभन्दा पहिलो केन्द्रीय लाइनमा जोडिने २ वटा जलविद्युत आयोजनाहरूः द्वारी जलविद्युत आयोजना र पदमखोला जलविद्युत आयोजना सफलतापूर्ण सञ्चालनमा आएका छन् भने र अपर लोहोरे जलविद्युत आयोजना निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । कर्णाली प्रदेशमा करिव ८ मेगावाट उत्पादन भएकोमा त्यसको अधिकांश हिस्सा नौमूले गाउँपालिकाको हुनु गौरवपूर्ण विषय हो । यहाँको चट्टानमा टुर्मालिन, काइनाइट र अन्य रत्नपत्थरहरू पाइएका छन् । यसैले यो गाउँपालिका जल, जंगल र जमिन तिनै दृष्टिकोणले धनी मान्न सकिन्छ ।

विकास र प्रगतिशितल परिवर्तनको संघारमा रहेको यस गाउँपालिकाको थप प्रगति र उन्नतीका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्दछ । स्थानीय भाषिक र जातीय विविधता, प्राकृतिक स्रोत साधन, उब्जाउ जमिन, वनसम्पदा र खानीलगायत महत्वपूर्ण पर्यटकीय र धार्मिक स्थलहरू भएको यस गाउँपालिकामा **'हाम्रो नौमूले'** शीर्षकमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गर्ने विषयले अहम् महत्व राख्दछ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमको सामाजिक आर्थिक पक्षः

हामीले हाम्रो इतिहास, भूगोल, भाषा, संस्कृतिप्रति गौरववोध गर्नु पर्दछ । यी मानव समाजको विकासक्रममा विकसित अवयवहरू हुन् । तर यी सबै गौरवपूर्ण थिए र हुन्छन् भन्ने कदापि होइन । मानव इतिहासमा प्राकृतिक जीविकोपार्जनको युगमा विकसित संस्कृति र परम्पराहरू बढी न्यायोचित र समतामूखी देखिन्छन् । तर त्यहाँ पनि वैज्ञानिक सोचको अभावका कारण अन्धविश्वास थियो । दासयुग र सामन्तवादमा मानिस बढी हिंस्रक, स्तुतीगानमा रमाउने र अति असमान भू-स्वामित्वका कारण बढी शोषणयुक्त थियो । पुँजीवादले प्रविधि र पुँजीको विकासका कारण उत्पादक शक्तिको विकास, उत्पादन वृद्धि र व्यापार विविधिकरण जस्ता सकारात्मक विषयहरू ल्याए तापनि नाफा र पुँजीको अति केन्द्रीकरणका कारण आर्थिक विभेद चुलिएको छ । यो वर्गबीचमात्र होइन सहर र गाउँ, विकसित र विकासोन्मुख देशबीच पनि उत्तिकै मुखरित छ । मानव विकासको प्रक्रियामा इतिहासका सही र गौरवपूर्ण परम्परालाई मानिसले अगि बढाउँदै जान्छ । ती मानव समाजले विकास गरेका सामाजिक सम्पत्तिहरू हुन् । तर समाजलाई उन्नत र विकसित बनाउन अन्धविश्वास, कुरीति, कुसंस्कार चिर्दै जानु पर्दछ र सकारात्मक पक्षहरूलाई संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्दै जानु पर्दछ । स्थानीय पाठ्यक्रमले जातीय र लैङ्गिक विभेद, छुवाछुतजस्ता कुप्रथालाई हटाउन मद्दत गर्नु पर्दछ ।

हाम्रो कतिपय संस्कारले श्रम गर्ने परम्परालाई हेयका रूपमा हेरेको छ । हुन त वेदमा कृषिलाई उत्तम पेशा मानिएको छ । वेद लेखनका केही खण्डहरू मानिस प्राकृतिक उत्पादनको अवस्थामै रहेको बेला लेखिएको मानिन्छ । तर पछि दास र सामन्तवादले श्रम गर्नेलाई तल्लो जाति बनाइदियो । विचौलिया अर्थतन्त्रको दवदवासँगै कृषिपेशा गर्नेलाई दोस्रो दर्जाको पेशा ठान्न थालियो । यो दलाल पुँजीवादसँग जन्मिएको क्लर्क शिक्षा पद्धतिले दिएको नकारात्मक योगदान हो । नेपालको संविधानले सुनिश्चित गरेको समाजवादोन्मुख समाज निर्माण गर्न *गरिखाने शिक्षा*को विकास अनिवार्य शर्त हो ।

त्यसैले समाजवादोन्मुख समाज निर्माणका लागि प्रगतिशील र उद्यमशील पुँजीवादको विकास आवश्यक हुन्छ । यसले उत्पादक शक्तिलाई बढावा दिन्छ र उत्पादनमा बृद्धि गर्दछ । बढीभन्दा बढी उद्यमी र मेहनती हातहरूले व्यवसाय गर्दा समृद्धि तलबाट निर्माण हुन्छ र यो समतामूखी पनि हुन्छ । यसका लागि हामीले विद्यार्थीलाई विद्यालय शिक्षादेखि नै मानसिक र शारीरिक हिसावले दक्ष पार्नु पर्दछ ।

उदाहरणका लागि कलिला विद्यार्थीले स्थानीय पाठ्यक्रमअन्तर्गत सामुहिक तरकारी खेतीको योजना बनाउँदछन् । टोली नेतालाई कम्पोष्ट मल बनाउने जिम्मा छ । भदौ १५ देखि ३० गतेसम्म श्यामको वेर्ना तयार गर्ने जिम्मा छ । असोज १-२० गतेसम्म सिताले बारी खनेर तयार गर्ने र असोज १५-२० गतेसम्म रिताको विरुवा सार्ने जिम्मा छ । त्यस्तै अर्कोको पानी भराउने र सिँचाइ गर्ने, गोड्ने आदि जिम्मा छ । पुरुष महिला सबै जातिले काम बाँडेर गरेका छन् । यसले परियोजना सामुहिक ढङ्गले गर्ने तरिका सिकाउँदछ । उत्पादित तरकारी केही आफै प्रयोग गरेर पोषणयुक्त खाना उनीहरूले प्राप्त गर्दछन् । त्यसमाथि केही बेचेर स-सानो खर्च पनि जोहो हुन्छ । तर यसबाट उनीहरूले सिकेको जो अनुभव हो त्यसले भविष्यका दिनमा म केही आफै गर्न सक्छु भन्ने आत्मविश्वास जगाई दिन्छ । '*हाम्रो नौमूले*' नामक यस स्थानीय पाठ्यक्रमले पनि हाम्रा बालबालिका, समाज र देशलाई रूपान्तरण गर्न सक्दछ ।

साधारण उद्देश्यः

हाम्रो नौमूले पाठ्यक्रममा तय गरिएका विषयहरूको शिक्षण सिकाइपछि विद्यार्थीहरू निम्नलिखित कुराहरूमा सक्षम हुनेछन् :

१) नौमूले गाउँपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, भु-बनौटबारे व्याख्या गर्न ।

२) स्थानीय इतिहासबारे वर्णन गर्न ।

३) स्थानीय जनसाङ्ख्यिक अवस्था जातजातिको अवस्थाबारे विवरण प्रस्तुत गर्न ।

४) स्थानीय विविध संस्कृति र संस्कारको सवल पक्ष सहित यसको महत्त्व दर्शाउन र कतिपय कुसंस्कारहरू सुधारको आवश्यकताबारे बताउन ।

५) स्थानीय कला साहित्यका बारेमा आधारभूत जानकारी हासिल गर्न ।

६) महत्त्वपूर्ण स्थानीय अभिलेखहरू र तिनको महत्त्व बताउन ।

७) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधिको पहिचान गरी त्यसको महत्त्व दर्शाउन ।

८) स्थानीय परम्परागत तथा प्राकृतिक उपचार विधि प्रयोगमा ल्याउन ।

९) स्थानीय प्राङ्गारिक खाद्य पदार्थको पोषण महत्त्वबारे बताउन ।

१०) परम्परागत स्थानीय खेल र मनोरञ्जनमार्फत् बालबालिकाको शारीरिक, मानसिक विकासमा सघाउ पुऱ्याउनका साथै सम्बन्धित क्षेत्रको प्रवर्द्धन र विकास गर्न ।

११) स्थानीय पर्यावरणसँग सम्बन्धित बोट विरुवा, जनावर, जलचर, रामसार क्षेत्र आदिको संरक्षणको आवश्यकताबारे बताउन र छानिएका नमुना संरक्षण अभियानमा सहभागी भई पर्यावरण संरक्षणबारे व्यावहारिक ज्ञान हासिल गर्न ।

१२) स्थानीय जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायका बारेमा व्यावहारिक ज्ञान हासिल गर्न ।

१३) स्थानीय पर्यटकीय सम्भावना बारे जानकारी गराई आवश्यक आधार तय गर्न ।

शीर्षक : हाम्रो नौमूले

पाठ्यक्रमको प्रकृतिः व्यावहारिक तथा प्रयोगात्मक बुझाई **पूर्णाङ्कः १००**

कक्षाः ५ **उतिर्णाङ्कः २०+२०**

पाठ्यभारः ४ घण्टा

पाठ्य घण्टाः १२८ घण्टा

परिचयः

यो पाठ्यक्रम नौमूले गाउँपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रम "**हाम्रो नौमूले**" कक्षा ५ का लागि तयार गरिएको हो । यसमा स्थानीय भूगोल, पर्यावरण, जनसाङ्ख्यिक बनौट (जातजाति, महिला, पुरुष, साक्षर, निरक्षर, अपाङ्गता भएका आदि), सामाजिक संरचना, जातजातिको इतिहास, स्थानीय चाडपर्व, राजनीतिक, सामाजिक, शैक्षिक अवस्था तथा बाहिरबाट आई शिक्षा क्षेत्रमा महत्वपूर्ण योगदान गरेका व्यक्तित्वहरू, स्थानीय जनजीविका र अर्थतन्त्र, प्राकृतिक प्रकोप, जोखिम र तिनको व्यवस्थापन, स्वास्थ्य तथा सरसफाइ, प्राङ्गारिक तथा व्यावसायिक कृषि आदिका बारेमा ज्ञान प्राप्त गर्नेछन् । संस्कृतिसँग सम्बन्धित खस आर्य, जनजाति तथा पूर्वीया वस्तीमा रहेका लोक भाका, लोक बाजा, जात्रा-मेला, चालचलन, लवाइखवाई, स्थानीय रितिरिवाज, धार्मिक तथा परम्परागत संस्कारहरू (जन्म, विवाह, मृत्यू संस्कारलगायत) का बारेमा जानकारी गराई बालबालिकालाई व्यावहारिक ढङ्गले सिकाइ अभिवृद्धि गरिने छ । त्यस्तै ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान गरी त्यसको महत्व बुझाइने छ । समाजमा गडेर बसेका विभिन्न रूढिवादी कुप्रथा, कुरिति र कुसंस्कारहरूलाई हटाउनका लागि पनि बालबालिकामार्फत् सिंगो समाजमा जागरण ल्याउने कुरामा योगदान पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । बालबालिकालाई वित्तिय साक्षरता, नयाँ-नयाँ व्यवसाय, सूचना प्रविधि, परम्परागत प्राकृतिक उपचार विधि, स्थानीय खेल र मनोरञ्जन, तथा विभिन्न स्थानीय परिकारहरू पकाउने विधिका विषयमा सिकाइने छ । यसमा मूलतः स्थानीय चीजवस्तु, ठाउँ, उत्पादनहरू समावेश गरी सिकाइ केन्द्रित विधि अवलम्वन गरिने छ । यसमा ठाउँ, बस्तु, सिकारूको सम्बन्ध व्यावहारिक ढङ्गले स्थापना गरी सिकाइ शिक्षण गरिएको हुन्छ ।

कक्षागत उद्देश्यहरू:

यो पाठ्यांशको सिकाइ शिक्षणपश्चात् बालबालिकाहरू निम्न सिकाइ गर्न सक्षम हुनेछन्:

१. नौमूले गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न हावापानीका प्रकार र विशेषताबारे बताउन र लेख्न सक्नेछन् ।

२. गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न जातजातिको इतिहासबारे सोधखोज गरी बताउन सक्नेछन् ।

३. गाउँपालिकामा रहेका महिला, पुरुष, साक्षर, अपाङ्गता भएको, जातजातिको जनसङ्ख्याबारे टिपोट गरी बताउन सक्नेछन् ।

४. स्थानीय बाजाको इतिहास र लोक भाकाको ताल, सुर र लयका बारेमा ज्ञान हासिल गरी तिनका बारेमा संक्षिप्त लेख तयार गर्नेछन् ।

५. स्थानीय तहमा लाग्ने रात्री जात्राहरूका बारेमा संक्षिप्त परिचय दिन र लेख्न सक्नेछन् ।

६. खस आर्य र जनजाति वस्ती मनाउने चाड पर्व, विशेष अवसरमा गरिने चालचलनहरू र लवाइखवाई, रीतिरिवाज र संस्कारका बारेमा बताउन सक्नेछन् ।

७. यस गाउँपालिकामा बाहिरबाट आई शिक्षा क्षेत्रमा महत्त्वपूर्ण काम गरेका व्यक्तिहरूका जीवनीबारे संक्षिप्त रूपमा बताउन सक्नेछन् ।

८. बालीघरे प्रथा या हलिया प्रथाको कारण र यसबाट आर्थिक सामाजिक असमानताबारे बताउन सक्नेछन् ।

९. वृक्षारोपण र वन संरक्षणको महत्त्व बताउन सक्नेछन् र आफ्नो जन्म दिवसमा एक विरुवा रोप्न उत्प्रेरित हुनेछन् । जलवायु परिवर्तन, प्राकृतिक प्रकोप, जोखिम र तिनको व्यवस्थापन विषयमा पनि विद्यार्थीले ज्ञान हासिल गर्नेछन् । गाउँ, टोल स्वास्थ्य तथा सरसफाइसम्बन्धी विभिन्न गतिविधि गर्नेछन् ।

१०. जलवायु परिवर्तनका असरहरूलाई कम गर्नका लागि आवश्यक उपायहरू बताउन सक्नेछन ।

११. तरकारी खेतीका वेर्ना तयारी, जमिन तयारी र तरकारी रोप्ने विधिबारे जान्नेछन् र प्रयोगमा ल्याउन सक्नेछन् ।

१२. स्थानीय रूपमा पाइने कागती, मुला, लसुन, गुन्द्रक अदुवा, अमला आदिको मिठो अचार बनाउन विधि बताउन र आफै बनाउन सक्नेछन् ।

१३. नेपालका सफल ५ जना नौला व्यावसायीहरूको सफलताको कथा बताउन सक्नेछन् र स्थानीय नौलो व्यवसाय के हुन सक्दछ भन्ने सूची निर्माण गर्न सक्नेछन् ।

१४. MS-Word मा टाइप गर्ने, इन्टरनेट ब्राउज गर्ने, फेसबुक, यु टुबमा आवश्यक रचनात्मक सामग्री हेर्न सक्नेछन् ।

१५. ध्यान, ध्यानका प्रकार, ध्यानको महत्त्व, ध्यान गर्ने विधिबारे बताई र आफै अभ्यास गर्न सक्नेछन् ।

१६. नौमूले गाउँपालिकाका अन्य सम्भावना लोहोरे खोलामा ऱ्याफ्टिङ, फिसिङको सम्भावना, द्वारी झरनामा क्यानोनिङको सम्भावनाका बारेमा धारणा बनाई सम्भावनाका बारे बताउन सक्नेछन् ।

१७. रिले दौड खेलका नियम बताउन सक्नेछन् र यो खेल समूहमा खेल्न सक्नेछन् ।

१८. स्थानीय कुसंस्कारका विरुद्ध नाटक बनाइ मञ्चन गर्न सक्नेछन् र **उठ कि वस** नाच गर्न तरिका सिकी नाच्न सक्नेछन् ।

नौमूले गाउँपालिका

स्थानीय पाठ्यक्रम

२०८०

विषयः हाम्रो नौमूले

कक्षाः ५

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम तथा विस्तृतीकरण

पाठ	सिकाइ उपलब्धी र विशिष्ट सिकाइ	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भाव्य शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भाव्य शिक्षण सामग्री	सम्भावित मूल्याङ्कन	पाठ्य घण्टा
१. स्थानीय भूगोल **(हाम्रो गाउँपालिका राम्रो गाउँपालिका)**	- गाउँपालिकाका विभिन्न स्थलहरू, नदीनाला, वस्ती औंलाले इङ्गित गर्न सक्नेछन् । - नक्सामा महत्त्वपूर्ण स्थानहरू, पालिका वडा र वडाकेन्द्र देखाउन सक्नेछन् ।	- नौमूले गाउँपालिकाको उत्तर, दक्षिण, पूर्व र पश्चिममा रहेका नदीनाला, जमिन संरचना, खोला र बस्तीहरू । जस्तै थाईको लेक, नारायण नपा, चुल्ला जंगल आदि । - हाम्रो गाउँपालिका नामकरण, नक्सा, ८ वटा वडा र वडा केन्द्रहरू, नक्सामा प्रमुख स्थानहरू । - हरेक वडाको स्थानीय भूगोलका विशेषताहरू जस्तै वडा नं. ८ चौराठाको पूर्वी सीमा देउली, पश्चिम लोहरे खोला, उत्तर चौराठी खोला, दक्षिण काडा खोला (नारायण नपा) । - समशितोष्ण लेकाली हावापानी, भिरालो जमिन पश्चिम फर्किएको आदि । पालिकासँगै वडा विशेषको भूगोल ।	- विद्यार्थीलाई उत्तर-दक्षिण, पूर्व-पश्चिम दिशा छुट्याउने तरिका बताउने र उनीहरूलाई उभिएर देखाउन लगाउने । - गाउँपालिकाको नक्सामा विद्यार्थीलाई उत्तर-दक्षिण पूर्व-पश्चिम छुट्याउन लगाउने । - गाउँपालिका नामकरण कसरी भयो र केन्द्र कसरी तोकियो भन्ने कुरा बुझाउने । - विद्यार्थीको सहभागितामा वडा केन्द्र, गाउँ र प्रमुख स्थानको सूची बनाउने । - नक्सामा ८ वटा वडा कहाँ-कहाँ छन् केन्द्र कहाँ-कहाँ छन् भनी देखाउने । - पालिकासँगै वडाको स्थानीय भूगोलबारे पनि छलफल गर्न लगाउने ।	- गाउँपालिकाको नक्सा, गाउँपालिका केन्द्र, वडा र प्रमुख स्थान भएको नक्सा ।	- हाम्रो पालिकाको उत्तर-दक्षिण पूर्व-पश्चिम सिमाना केले छुट्याउँछ भन्नुहोस् । - नक्सामा प्रमुख स्थानहरू देखाउनुहोस् । - वडा केन्द्रहरूको सूची बनाउनुहोस् ।	८
२. स्थानीय इतिहास	क) गाउँपालिकाको विभिन्न गाउँ, तीनको अवस्थिति	- गाउँपालिका भित्रका विभिन्न स्थानहरूको इतिहास जस्तैः भामासैनी, चमलाय, भित्रि खोला, रापट, चेप्टे टिमुरे, नौगाउँ,	- गाउँपालिकामा रहेका विभिन्न महत्त्वपूर्ण स्थानहरूको नाम विद्यार्थीलाई भन्न लगाइने छ तीनको सूची कालोपाटी वा	- विभिन्न गाउँका नाम र तीनको नामकरण र	- गाउँपालिकाका ५ महत्त्वपूर्ण स्थानहरूको	८

(**मेरो गाउँको इतिहास** या विद्यालय हेरी स्थान विशेषको इतिहास, जस्तै **तोलीको इतिहास** शीर्षक राख्न सकिने छ ।)	र इतिहास बताउन सक्नेछन् ।	धनिगाउँ, लेकतोली नाउली, साल्कोट, खतेना, स्यानीमाखु, बाउदे, पैती, जरिखाना आदि (विद्यालय रहेको स्थानका बारेमा बढी जानकार बनाउने) । - टिमुर बढी पाइने भएकोले टिमुरे नाम रहन गएको त्यस्तै नौ ओटा पानीका मूल भएकाले नौमूले नाम रहन गएको भनि विद्यार्थीलाई बताउने । यस्तै अरु स्थानका विषयहरू सोधखोज गरी पठनपाठन गर्ने ।	सेतोपाटीमा लेखिने छ । - विद्यार्थीहरूलाई ती स्थानको नाम कसरी रह्यो होला भनि विचार मन्थन गर्न लगाइने छ । विभिन्न अनुमान मध्य शिक्षकहरूसँग विभिन्न सम्भावनाको छलफल गरिने छ । - विद्यार्थीहरूलाइ स्थानीय स्थानहरूको नाम गाउँका बुढापाकालाई सोध्ने र बुझेर आउन लगाइने छ (अगिल्लो दिन नै वा दोस्रो दिन) । - शिक्षकले विभिन्न स्रोत, गाउँका पुराना मानिस आदिका सहायताले ती स्थानहरूको इतिहास बारे अध्ययन गरी नाम रहनुको कारण र इतिहासबारे विद्यार्थीलाई कार्ड बोर्डमा देखाइ छलफल गरिने छ । - विद्यार्थीलाई ती गाउँपालिकाका स्थानहरू नक्सामा देखाउन लगाइ उनीहरूले ती ठाउँको इतिहास बुढापाकाहरूसँग बुझेको कुरा भन्न लगाई छलफल गरिने छ ।	ऐतिहासिक टिपोर्ट ।	सूची बनाइ नाम कसरी नामकरण भयो होला लेख्नुहोस् । - विद्यार्थीलाई विभिन्न ठाउँको नामकरण बारे उनीहरूले गाउँका बुढापाकाहरू बाट सिकेको कुरा भन्न लगाउने । जस्तैः नौमूले नाम कसरी रहन गयो भन्नुहोस् ? टिमुरे नाम कसरी रहन गयो भन्नुहोस् ? - उपरोक्त ठाउँको	

					इतिहासबारे के बुझ्नु भएको छ भन्नुहोस् ।	
३. जनसाङ्ख्यिक बनौट, समाज र जातजातिको अवस्था (***नौमूले गाउँपालिकाः सबै जातजातिको साझा फुलवारी*** या छोटोमा ***सबै जातको फुलबारी*** शीर्षक दिन सकिने छ)	- गाउँपालिकामा बस्ने विभिन्न स्थानहरूमा जाति र थरहरूको सूची बनाउन सक्नेछन् । सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या र कम जनसङ्ख्या भएका जातिहरूको अवस्थाबारे बताउन सक्नेछन् ।	- उपजातिहरू र थरहरू, कति मानिस बस्दछन् । सबैभन्दा बढि जनसङ्ख्या भएको र कम जनसङ्ख्या भएको जातिजाति र उनीहरूको चिनारी । - नौमूले गाउँपालिकामा क्षेत्री, बाहुन, ठकुरी, दलित र मगरको जनसङ्ख्या अधिक रहेको ।	- विद्यार्थीलाई पालिकामा भएका विभिन्न जाति, उपजाति र थरहरू भन्न लगाइने छ र तीनलाई सेतापाटी/कालोपाटीमा टिपिने छ । विभिन्न ठाउँमा छुट्न गएका थरहरूलाई शिक्षकले विद्यार्थीसँग छलफल गरी समावेश गर्नेछन् । - सेतोपाटी/कालोपाटीमा गाउँपालिकाको नक्सा कोरी कुन जाति कहाँ बस्दछन् भनि देखाइने छ । - ती गाउँमा सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या भएको जाति र कम जनसङ्ख्या भएको जाति सेतोपाटी वा कालोपाटीमा टिपिने छ । - पालिकामा भएका विभिन्न जातिको जनसङ्ख्या (शिक्षकले खोजेर ल्याउने छ) र ग्राफमा या गोलामा जनसङ्ख्या अनुसार आकार देखाउने छ र छलफल गरिने छ । - विद्यार्थीसँग छलफलबाट ती जातजातिको चिनारी बारेमा विद्यार्थीलाइ प्रस्ट पारिनेछ ।	- पालिकामा रहेको विभिन्न जातजातिको वितरण भएको नक्सा (कार्ड बोर्डमा) । - जातजातिको जनसङ्ख्या अनुसार गोला भएको कार्ड बोर्ड - जातजातिको चिनारी भएका तस्बिरहरू, जस्तैः मगर, बाहुन, ठकुरी, क्षेत्री, दलित आदि ।	- द्वारीमा रहेका विभिन्न जातिहरूको सूची लेख्नुहोस् । सबैभन्दा ठुलो जनसङ्ख्या भएको २ वटा मुख्य जाति कुन होला र कम जनसङ्ख्या र घरधुरी भएका जाति कुन होला लेख्नुहोस् । - कुनै गाउँको बारेमा अन्वेषण गरी जातजाति र जनसङ्ख्याबारे रिपोर्ट तयार	८

					गर्नुहोस् (३-४ जना विद्यार्थीको १ समूह बनाउने)।	
४. स्थानीय संस्कृतिहरू क) चाडपर्वहरू ख) लोक बाजाहरू ग) लोक भाकाहरू घ) जात्रा-मेलाहरू ङ) चालचलन र लवाइखवाइ (यस कक्षामा लोक भाकालाई समावेश गरिएको छ।) ***हाम्रा लोक भाकाहरू*** या	- विभिन्न प्रकारका लोक भाकाको संक्षिप्त परिचय दिन सक्नेछन्।	- विभिन्न प्रकारका लोकभाकाको संक्षिप्त परिचय जस्तै देउडा, देउसी, भैली, र तेउली, पैचेरी, ख्याली, सोरठी, झ्याउरे भाका आदि।	- विद्यार्थीलाई छैटी, देउडार झ्याउरे बारेमा विद्यार्थीले सुनेका कुरा भन्न उत्प्रेरित गरिने छ। - यी विषयमा स्थानीय जानकारसँग पूर्व अध्ययन गरी विद्यार्थीलाई विषयको सामान्य परिचय र महत्त्वबारे बताइ छलफल गरिने छ। - विद्यालय वा स्थानीय क्षेत्रमा भाका गाउन जान्ने स्थानीय मानिसलाई आमन्त्रण गरी यसको परिचय दिइने छ। गीत र लय विद्यार्थीलाई गाउन लगाइने छ वा मोवाइलमा रेकर्ड गरी विद्यार्थीलाई सुनाइने छ र गाउन लगाइने छ। - आमन्त्रित लोक भाका गायक र शिक्षकले अरु विभिन्न मागल छैटी जस्ता लोक भाका र संस्कृतिको परिचय दिनेछन्। - सङ्कलित गीतका केही अंश विद्यार्थीलाई टिपोर्ट गर्न लगाइ याद गर्न लगाउने।	- मोवाइल या रेकर्डर। - मजुरा बाजा। - टिपोर्ट गीतहरू।	- झ्याउरे गीतहरू टिपोर्ट गरेर ल्याउनुहोस्। यी कुन कुन सन्दर्भमा मनाइन्छ बताउनुहोस्। आफ्नो टोलमा बुढापाकाहरूसँग बाट झ्याउरदेउसी, भैली, मध्य एक गित भन्न लगाइ लेखेर ल्याउनुहोस्।	१०

नौमूलेका मेलाहरू *या संस्कृतिमा स्थान हेरी* ***सल्लेरीको भ्याउरे*** *या त्यस्तै अन्य शीर्षक दिन सकिने छ ।* *वेशभूषाबारे* ***नौमूलेका वेशभूषाहरू*** *या* ***हाम्रा वेशभूषाहरू*** *शीर्षक दिन सकिने छ ।)*	- विभिन्न प्रकारका जात्रा मेलाहरूको मुख्य विशेषता बताइ परिचय दिन सक्नेछन् ।	- जात्रा मेलाहरू जस्तैः सल्लेरीको तिजको जात्रा, चौराठाको ठाणीखोला जात्रा, नौमूलेको पाँच पुर्नेको जात्रा धार्मिक स्थलहरू/थानहरूमा हुनेधामी नाच । - जात्रा लाग्ने स्थान, महिना र अवसर आदि ।	- गाउँपालिकामा हुने जात्राको नाम भन्न लगाइने छ । विद्यार्थीलाई जात्रा लाग्ने स्थानहरू भन्न लगाई कालोपाटीमा टिपोट गरिने छ । - विद्यार्थीहरूले ती जात्राका बारेमा थाहा भएका विषयहरू संक्षिप्तमा भन्न लगाइने छ र थप छलफल गरी प्रस्ट पारिने छ । - विद्यार्थीको समूह विभाजन गरी जात्राको बारेमा अध्ययन गर्न लगाइने छ । उनहरूले घरका छिमेकका जानकारहरूसँग त्यो जात्राका विषयमा सोध्नेछन् र तथ्यहरू सङ्कलन गरी धारणा बनाउने छन् । जात्राका बारेमा समूहगत छलफल गरी कक्षामा प्रस्तुत हुनेछन् । उनीहरूलाई जात्राका बारेमा जानेका कुरा कार्ड बोर्डमा टाँस्नेछन् ।	- खाली कार्ड बोर्ड । - जात्राको भिडियो क्लिप भए देखाउने ।	- ठाणीखोला जात्रा कहाँ र कुन अवसरमा हुन्छ ?धामीनाचमा के के हेर्न पाइन्छ ? भन्नुहोस् । - तिज किन मनाइन्छ बताउनुहोस् ? - जोडा मिलाउनुहोस्: जात्राको नाम, जात्रा हुने स्थान र महिना ।	

	- विभिन्न वेशभूषाबारे मुख्य विशेषता बताइ परिचय दिन सक्नेछन् ।	- बालबालिका, पुरुष, महिला आदिले लगाउने कपडाहरू र गरगहनाहरू जस्तैः मडहरी, ढुङ्ग्री, बुलाकी, घलेक, पाते बुलाकी, नौगेडी, बेरौटे, पाउजु, बाला, दोविटे माला, कल्ली, चक्री आदि । - घरमा पाहुना आउँदाको चालचलन ।	- गाउँमा लगाइने पोशाकहरू र गहनाहरू पनि सूची बनाई कालोपाटी या सेतोपाटीमा लेखिनेछ । - पोशाकहरू लगाउने सन्दर्भ र गहनाहरू लगाउने सन्दर्भ । - शिक्षकले स्थानीय लवाइ खवाइ बारे एक गीत सङ्कलन गरी या आफै रचेर स्थानीय भाकामा गाउन लगाउने ।	- महिला, पुरुष र अन्यले लगाएको कपडा र गरगहना सहितका पुराना चित्र ।	- एक ठाउँमा राख्नुहोसः महिलाले लगाउने कपडाहरू र पुरुषले लगाउने कपडाहरू । - महिलाले लाउने परम्परागत गहनाहरूका सूची लेख्नुहोस् ।	
५. स्थानीय रीतिरिवाज र संस्कारहरू क) जन्म, विवाह तथा मृत्यू संस्कार ख) धार्मिक तथा परम्परागत संस्कारहरू ग) कुसंस्कार र कुरितीहरू	- मृत्यु संस्कारमा गरिने विभिन्न क्रियाकलापको सूची लेखी तिनको बारेमा बताउन सक्नेछन् । (स्थानीय रीतिरिवाज र संस्कारसम्बन्धी अरु विषयहरू अन्य कक्षामा राखिएको छ)	- खोल दिने, काठ हाल्ने, बाट हाल्ने, क्रिया बस्ने, कर्को हाल्ने र पिण्ड दिने, पिपलपानी हाल्ने, उम्किने आदि ।	- विद्यार्थीहरूलाई मृत्यु संस्कारमा गरिने विभिन्न क्रियाकलापका बारेमा सोधी सेतोपाटी वा कालोपाटीमा लेखिनेछ र उनीहरूले थाह पाएका कुरा भन्न लगाई छलफल गरिने छ । ती विषयवस्तुको थप परिचय दिइने छ । - पिण्ड दिने विधिको विद्यार्थीले सोधखोज गरी ल्याउन लगाउने । - गाउँपालिकामा रहेका अन्य जस्तैः गुरुङ, मगर, योगी, बाहुन, क्षेत्री, दलित समुदायको मृत्यु संस्कारबारे परिचय गराइने छ ।	- सानो भिडियो क्लिपहरू ।	- जोडा मिलाउ दाहसंस्कार कसरी गरिन्छ । हिन्दुहरू जलाउने, बुद्धमार्गीहरू गाड्ने आदि । - हिन्दू परम्परा अनुसार हाम्रो स्थानीय चलनमा पिण्ड दिने भनेको के	८

(हाम्रो मृत्यूसंस्कार)			- यसका लागि शिक्षकले बौद्ध परम्पराको अध्ययन गरी सामग्री तयार गर्नु पर्नेछ । - स्थानीय परम्परासँग जोड्दै अरू धर्मका मृत्यु संस्कारहरूबारे पनि सामान्य परिचय दिलाइने छ । जस्तैः क्रिश्चियन, मुश्लिम, बुद्धिष्ट परम्परामा के गरिन्छ भन्ने बारेमा सामान्य परिचय दिने । यु ट्युवबाट २-४ मिनेटको भिडियो क्लिपहरू भए देखाउने ।		हो कसरी गरिन्छ ? - पिपलपानी कति दिनमा हालिन्छ ? र के गरिन्छ बताउनुहोस् ? - विद्यार्थीहरूको समूह बनाई मृत्य संस्कारबारे एक रिपोर्ट तयार गर्नुहोस् ।	
६. राजनीतिक सामाजिक अवस्था र महत्त्वपूर्ण व्यक्तित्वहरू ***(हाम्रा गाउँ र पदाधिकारीहरू)***	- गाउँपालिका र यसका प्रथम निर्वाचित पदाधिकारीहरूको बारेमा सामान्य परिचय भूमिकाबारे बताउन सक्नेछन् ।	- प्रथम निर्वाचित गाउँपालिका र यसका पदाधिकारीहरू (गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरू, कार्यपालिका सदस्यहरू, गाउँसभा र अन्य ।	- विद्यार्थीसँग छलफल गरी गाउँपालिका, गाउँसभा र पदाधिकारीको सामान्य परिचय दिइने छ । गाउँपालिकामा को-को कसरी निर्वाचित हुन्छन् भन्ने विषय छलफल गरिने छ । - सम्बन्धित विद्यार्थीको वोर्डबाट गाउँपालिकामा को-को छन् ? गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्षको नाम के हो भनी प्रश्नोत्तर विधिबाट छलफल गरिने छ । गाउँपालिकाको प्रमुख र उप-प्रमुखको थप परिचय दिई उनीहरूले के काम गर्दछन् प्रश्नोत्तर विधिबाट छलफल	- गाउँपालिकाको नक्सा, गाउँपालिका पदाधिकारीको फोटो (गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्ष)	- हाम्रो गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रशासकिय अधिकृत, वार्ड अध्यक्षको नाम लेख्नुहोस् । - गाउँपालिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकिय	८

			गरिने छ । - गाउँपालिकामा हुने प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सरकारी कर्मचारीका काम बारे सामान्य रूपमा बताइने छ ।		अधिकृत, गाउँसभा, वडा अध्यक्ष र कार्यपालिका सदस्यले गर्ने काम जोडा मिलाउनुहोस् ।	
७. स्थानीय जनजीविका र अर्थतन्त्र ***(हाम्रो जनजीविका)***	- जनजीविकाका लागि गरिने अन्य कामहरूको सूची बनाई तिनको परिचय दिन सक्नेछन् ।	- जनजीविकाका लागि गरिने अन्य कामहरू जस्तैः हाट जाने, देश जाने, चिरानी, मिस्त्री, ज्यालादारी मजदुर, मगरहरूले राडी पाखी बुन्ने, डोको, डालो, स्याकु, नाम्लो बुन्ने, हलो जुवालीलगायत काठका सामग्री बनाउने, आरन लगाउने, अल्लोका कपडा बनाउने, कम्कर जाने र अन्य पेशागत कार्यहरू ।	- अगिल्लो दिन नै विद्यार्थीलाई परिवारसँग त्यस्ता काममा किन जानु पर्दछ, के काम गर्नु पर्दछ, कति कमाइ हुन्छ जस्ता विषयहरू छलफल गरी आउन भनिने छ । - विद्यार्थीको घर परिवारमा जनजीविकाका लागि कृषि बाहेक गरिने महत्त्वपूर्ण कामहरू सोधी सुची बनाइने छ । - जनजीविका बारेमा छलफल गरिने छ विद्यार्थीलाई यसका थप पक्षहरूबारे स्पष्ट पारिने छ । - हाट जाने, कालापहाड वा देश जाने, बम्बई जाने आदि कति टाढा पर्दछ भनी नक्सामा देखाउने । - स्थानीय जनजीविकासँग सम्बन्धित गीतहरू सङ्कलन तथा नयाँ निर्माण गरी स्थानीय भाकामा गाउन लगाइने छ ।	- गाउँपालिका, नेपालको दक्षिणी खण्ड र भारत सहित भएको नक्सा । (यातायात सञ्जाल भएको नक्सा भएमा राम्रो) - जनजीविकाको प्रतिनिधित्व गर्ने तस्बिरहरू, सम्भव भएमा भिडियो क्लिपहरू ।	- वण्डाल जाने परम्परा के थियो ? - काला पहाड जाने परम्परा बारे छोटो परिचय दिनुहोस् । - जोडा मिलाउनुहोस्ः बण्डाल भैसी, देश या कालापहाड गैटी बिल्चे, बम्बईचौकिदार, हाट नुन लत्ताकपडा	८

			जस्तो: पैया गुडन लाग्या बम्बई जाने रेल गाडीका ।		आदि । - जनजीविकाका बारेमा आफ्ना टोलमा भएका बुढापाकाहरू सँग सोधी कुनै एक विषयमा २०० शब्दसम्मको रिपोर्ट तयार गर्ने ।	
८. स्थानीय पर्यावरण जलवायु परिवर्तनका असर न्यूनीकरण (यसमा ***हाम्रो लोहरे खोला***या ***हाम्रा जलचरहरू*** या ***हाम्रो पर्यावरण*** जस्ता शीर्षक राख्न सकिने छ ।)	- स्थानीय तहमा भएका नदी, सिमसार जलचरहरू र अन्य पर्यावरणीय स्थानको परिचय दिन सक्नेछन् । तिनलाई नक्सामा इङ्गित गर्न सक्नेछन् । - स्थानीय पर्यावरणमा जलवायु परिवर्तनले पारेका असरलाई कम गर्ने उपायका बारे	- सिमसार भएका नौमूलेका केही स्थानहरू, स्थानीय द्वारी झरना, निरगामा भएको रानी झरना, खोला, पोखरी ताल आदि । - जलचरहरू जस्तै विभिन्न प्रजातिका माछा, गङ्गटा । - प्राकृतिक स्रोत देखाइएका नक्सा । (यस पालिकामा सिँचित खेतहरू भएका स्थानमा ससाना सिमसारहरू रहेको । - जलवायु परिवर्तनका असरलाई रोक्नका लागि मानवीय क्रियाकलापहरू जिम्मेवार रहेको ।	- गाउँपालिकामा भएका नदीहरू र सिमसार कहाँ छन् भनी विद्यार्थीलाई सोध्ने र नक्सामा देखाउने । - सिमसारको के हो बताउने, खेत क्षेत्रमा सिमसार हुने त्यो जलचर, थलचर र पर्यावरणका लागि निकै महत्त्वपूर्ण हुने कुरा बताउने । - लोहरे खोलामा विभिन्न प्रकारका माछा (जस्तै सहर, वाम, असाला, खोलीमाछा), गङ्गटा, पानी सर्प, भ्यागुताहरू, चेपाकाँडा (गण्डी), पानी पनेरी आदिका बारेमा छलफल गरी यिनको महत्त्व बताउने ।	- प्राकृतिक स्रोत देखाइएको नक्सा । - विभिन्न प्रकारका माछाका चित्र, सहर माछाका बारेमा अध्ययन गरी विशेष शैक्षिक सामग्री तयार गर्ने । - जलवायु	- लोहोरे खोलामा पाइने माछाका बारे बताउनुहोस् । सहर माछा कस्तो माछा हो ? पर्यावरणका हिसावले किन महत्त्वपूर्ण छ ? - सिमसार के हो ? हामीसँग सिमसार क्षेत्र छ ?	१२

	बताउने सक्नेछन् ।		- पानीका मुलहरू महत्त्वपूर्ण स्रोतहरू, लोप भएका परम्परागत पोखरी आदिका बारेमा छलफल गर्ने । - सम्भावना भएमा रामसार, सिमसार आदि मध्ये एक स्थानमा शैक्षिक भ्रमण गराउने । - जलवायु परिवर्तन समस्यासँग जुध्नलाई के गर्न सकिन्छ ? भनेर छलफल गराउने । - कृषि वन, चरन क्षेत्र र भू-संरक्षणसम्बन्धी कार्यक्रमहरू, धूवाँरहित जलविद्युत, माटो र पानी संरक्षणका लागि पानीका मुहान संरक्षण, डढैलो न्यूनीकरण, उपयुक्त प्रविधिको विकास, बनजंगलको संरक्षण आदि संग सम्बन्धित चित्र देखाउदै विद्यार्थीलाई सहजीकरण गर्ने ।	परिवर्तनका असर न्यूनीकरणका आवश्यक शैक्षिक सामाग्रीहरू	- लोहरे खोलामा र्‍याफ्टिङको सम्भावना बारे परिचय दिनुहोस् । - हाम्रो गाउँपालिकामा रहेका ४ वटा नदी र खोलाको नाम लेख्नुहोस् । यिनलाई नक्सामा देखाउनुहोस् । - शैक्षिक भ्रमणको रिपोर्ट तयार गरी देखाउनुहोस् देखेका कुराहरू, शिक्षकले नदी र खोलाबारे बताएका विषयहरू आदि । - हाम्रो वरपर	

					देखिएका जलवायु परिवर्तनसँग सम्बन्धित असरलाई कम गर्नका लागि कस्ता उपाय अपाउनु पर्ला ?	
९.प्राङ्गारिक तथा व्यावसायीक कृषि क) तरकारी खेती ख) फलफूल खेती ग) लोकल कुखुरा पालन तथा पंक्षी पालन घ) बाखा पालन ***हाम्रो तरकारी खेती*** शीर्षक राखी यो पाठ पढाउन सकिने	- विभिन्न प्रकारका तरकारीहरूको सूची बनाई तिनको रोप्ने समय, गोडमेल गर्ने समय, फल्ने समय आदि बारे परिचय दिन सक्नेछन् । (सूचीमा रहेको एक विषय यो कक्षामा पढाइएको छ)	- विभिन्न प्रकारका सागपात तरकारीहरू जस्तै सिमी, चिचिण्डा, भिण्डी, लौका, भण्डा, खुर्सानी, प्याज, रायोको साग, मेथी, टमाटर आदिको रोप्ने समय, मल हाल्ने, गोडमेल गर्ने समय ।	- विद्यार्थीहरूलाई वर्षे र हिउँदे तरकारीको नाम भन्न लगाई सूची बनाउने । - कुन तरकारी कहिले रोपिन्छ, कहिले मल हाल्ने कहिले गोड्ने र कहिले तयार हुन्छ भनी छलफल गर्ने । - विद्यार्थीलाई आफ्नो घरमा भएको तरकारीको कोसा, पात, दाना आदि ल्याउन लगाउने । छलफललाई रोचक बनाउने । - नजिकै तरकारी खेती गरिएको स्थान भएमा अवलोकन भ्रमण गर्न लिने र विभिन्न तरकारीका बारेमा रोप्ने, गोड्ने, मल हाल्ने, बाली तयार पार्ने विषयमा छलफल गर्ने ।	- तरकारीका पात, कोसा, गेडा आदि । - चित्रहरू । - युट्युवबाट भिडियो क्लिप सम्भव भएमा खोजेर ल्याइ प्रोजेक्टर/ कम्प्युटर/ मोवाइलमा देखाउने ।	- घरमा रोपिने तरकारीको नाम कापीमा लेख्नुहोस् र घरका अभिभावकसँग सोधी यसको रोज्ने समय फसलको समयबारे पनि लेख्नुहोस् । - वर्षे र हिउँदे तरकारी आ-आफ्नो कोलमको तल विभिन्न	७

छ ।)					तरकारीहरूलाई राख्नुहोस् ।	
१०. हाम्रो भोजन र पाकशास्त्र ***(हाम्रा जंगली कन्दमुल र सागपात)***	- जङ्गलमा पाइने स्वास्थ्यवर्द्धक फलफूल, कन्दमुल र अन्य सागपातहरूका बारे सूची बनाइ तिनको उपयोगिता बताउन सक्नेछन् ।	- जङ्गलमा पाइने स्वास्थ्यवर्द्धक फलफूल, कन्दमुल र गिठा अन्य सागपातहरू: न्युरो, जलुका, गोल्का, कोइरालो, फावरे, पुदिना तिदु, तरुल, च्याउ, काफल, अमला, पानी अमला, चुत्रा, स्थानीय खजुरी, गिठा, तरुल आदि । - जलुका, गोल्का, र न्युरो जस्ता जङ्गली सागपात स्वादिष्ट गरी पकाउने तरिका ।	- विद्यार्थीलाइ सोधी जङ्गलमा पाइने फलफूल, पकाएर खान हुने पात र डाँठ तरकारीहरू माटाबाट कोरेर खान हुने जराहरू र गिठा तरुलहरू कालोपाटीमा सूची निर्माण गर्ने । - यस्ता खाने कुरामा के-के तत्व पाइन्छ र यी मानव स्वास्थ्यका लागि कति महत्त्वपूर्ण छन् भनी छलफल गर्ने । खाने तरिका र स्वाद बारेमा छलफल गर्ने । - जलुका र न्युरो पकाउने विधिबारे छलफल गर्ने । - शिक्षकले यस्ता जङ्गली खाद्य पदार्थहरू पोषण तत्व र स्वास्थ्यका लागि लाभदायक किन हुन्छ भन्नेबारे पूर्व अध्ययन गर्ने र शैक्षिक सामग्री तयार गर्ने । - नजिकैको वन जङ्गल या खोलानालामा लिई विद्यार्थीलाई शैक्षिक भ्रमण गराउने ।	- जङ्गली फलफूल, तरकारी, तरुलहरूको चित्रहरू ।	- रोप्ने गोड्ने तालिका बनाउनुहोस् । - जङ्गलमा पाइने स्वास्थ्यवर्द्धक फलफुल, कन्दमुल र सागपातको छुट्टाछुटटै सूची बनाउनुहोस् ।	१०

११. वित्तिय साक्षरता र नौलो व्यवसाय क) स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि ख) वित्तिय साक्षरता ग) नौलो व्यवसाय ***(हाम्रो उद्यमशिलता)***	- स्थानीय ज्ञान, सिप र उद्यमहरूका प्रकारहरूको सूची बनाइ तिनको सामान्य परिचय दिन सक्नेछन् । माटोका खुत्रुके बनाउन सिक्नेछन् । - उद्यमी र उद्यमशीलताबारे रमाइलो गीत गाउन सक्नेछन् ।	- स्थानीय ज्ञान, सिप र उद्यमशीलताः भाँडाकुँडा बनाउने, गहना बनाउने, माटाका भाँडा बनाउने, ढुङ्गाको मुर्ति, कपडा सिउने, बुन्ने, बाँस/निगाला/वेतबाट डोका, नाङ्ला, सुप्पो, पाथी अन्य सजावटका बस्तु बुन्ने आदि । माटोको खत्रुके, एस्ट्रे आदि बनाउने कार्य । दुना-टपरी आधुनिक तरिकाले बनाउने । उद्यमी र उद्यमशीलताबारे रमाइलो गीत ।	- स्थानीय ज्ञान सिप प्रयोग गरी ग्रामीण क्षेत्रमा उत्पादन हुने सामग्रीहरूको सूची बनाउने । यसका बारेमा रचिएको गीत गाउन लगाउने । - कसले बनाउँदछ ? कसरी उत्पादन हुन्छ ? लोप हुँदैछन् कि ? आदि बारे छलफल गर्ने । - मादल र सुल्पा बनाउने, ठेकी, हड्पे, गवुल्या, बनाउने, फलामका औजार बनाउने, फर्निचर बनाउने, काँस र तामाका भाँडाकुँडा, मुर्ति, सुन र चाँदीका गहना बनाउने आदिका बारेमा विद्यार्थीले जानेका कुराहरू भन्न लगाइ छलफल गर्ने । - विद्यालय र टोल नजिकै रहेका यस्ता कुनै स्थानीय निर्माताहरूसँग विद्यार्थीको समूह बनाइ अवलोकन गर्न लगाउने ।	- सम्भावना भएसम्म मादल, गाग्रो, सुल्पा र अन्य बनेका वस्तुहरू कक्षामा प्रदर्शन गर्ने ।	- स्थानीय ग्रामीण क्षेत्रमा हुने ५ वटा सामग्रीहरूको नाम लेख्नुहोस् । - जोडा मिलाउनुस् : विभिन्न जातिले बनाउने सामग्रीहरू जस्तै चुँदारा ठेकी, वादी सुल्पा, आर्ने फलामका औंजार, गहना सुनार, घर डकर्मी आदि । - तपाईंहरूले अवलोकन गरेका आधारमा निर्माण विधि र देखेका कुराहरूबारे २	८

					सय शब्दसम्मको अनुभव लेख्नुहोस् । - उद्यमी र उद्यमशीलता बारे गीत गाउनुहोस् ।	
१२. सूचना प्रविधि र कम्प्युटर साक्षरता ***(कम्युटर पेन्टिङ्ग र खेलहरू)***	- कम्युटरमा सामान्य पेन्टिङ गर्ने, अक्षर वाक्यहरू टाइप गर्ने र रचनात्मक खेलहरू खोली हेर्न सक्नेछन् ।	- फाइलहरू खेली अङ्ग्रेजी नेपालीमा सामान्य वाक्य टाइप, फलफूल, चारकुने गोलाकार चित्रहरू बनाउने र पेन्टिङ गर्ने, रचनात्मक खेलहरू हेर्ने ।	- विद्यार्थीलाई कम्प्युटरका बारेमा के थाह छ सोधिने छ । - कम्प्युटरको सामान्य परिचय दिएपछि कम्प्युटर ल्यावमा लगिने छ (विकल्पमा ल्यापटपमा) । - उनीहरूलाई एक्काइसौं शताब्दीमा कम्प्युटर, विदेशी भाषा या ड्राइभिङ जस्ता कुरा किन दैनिक जीवनका लागि आवश्यक हुन्छन् भन्ने कुरा बुझाइने छ र कम्प्युटर सिक्न उत्प्रेरित गरिने छ । - कम्प्युटर खोल्ने फाइलमा जाने पेन्टिङमा सामान्य आकारहरू कोर्ने तरिका सिकाइने छ । यस्तै एमएस वर्डमा गएर सामान्य अङ्ग्रेजी अक्षर र शब्द तथा नेपाली टाइप गर्न जस्तै बकमान सपिवज....आदि	- कम्प्युटर या कम्प्युटरका विकल्पमा ल्यापटप ।	- पेन्टिङ गर्नेका लागि कम्प्युटरमा कुन कुन खुट्किलाबाट गएर गर्न सकिन्छ लेख्नुहोस् । - कम्युटर खोली आफ्नो नाम लेखेर तथा वकमान, सपिवज टाइप गरेर देखाउनुहोस् ।	७

			सुरुवात गरिने छ । - हरेक विद्यार्थीलाई पालैपालो यो अभ्यास गर्न लगाइने छ । - त्यसपछि केही रचनात्मक शैक्षिक गेमहरू खोलेर हेर्न सिकाइने छ र विद्यार्थीलाई पालैपालो त्यसको अभ्यास गर्न लगाइने छ ।			
१३.परम्परागत र प्राकृतिक उपचार विधि ***(हाम्रा जडीबुटी र उपचार)***	- आफ्ना घर गाउँ वरिपरि पाइने जडिवुटीको सूची बनाई तिनको परिचय र उपयोगिताबारे बताउन सक्ने र त्यसबारे तयार गरिएको गीत गाउन सक्नेछन् । ती जडिवुडीको उपचारका लागि आवश्यक प्रयोग पनि सक्नेछन् ।	- घर वरिपरिका जडिवुटीहरू जस्तैः सतुवा, जटामसी, बडियाल, मालु, हडेरो, बिरालगानो सतुवा, चुत्रा, तामपाते, काउलो, तेजपात, टिमुर, बडिगाठे, भाँकेमिलो, समयो, चडिमिलो, तितेपाती, घोडामच्चो, गुर्जो, ज्यामिनाको बोक्रा, सिलटिमुर, चिराइतो, रिकपित, सर्पको औषधी आदि । ती के विरामी हुँदा वा चोट लाग्दा प्रयोग गरिन्छ भन्ने विषयहरू समावेश गर्ने ।	- विद्यार्थीलाई आफूलाई आफ्नो वरिपरि भएका र घरमा भएका जडिवुटीको सूची कालोपाटीमा लेखिने छ र छुटेका थप यस्ता जडिवुटी औषधीको विद्यार्थीलाई सम्झाएर टिपिने छ । - ती सामान्य जडीबुटी बारे रचिएको गीत गाउन लगाइने छ । - ती के-के विरामी हुँदा प्रयोग गरिन्छ कसरी प्रयोग गरिन्छ विद्यार्थीले जाने कुरा सोध्ने र थप कुराहरू शिक्षकका तर्फबाट प्रस्ट पार्ने । - विद्यार्थीलाई विद्यालय नजिकैको बारी वा जङ्गलमा लिने जडिवुटीहरूका चिनाएर परिचय दिने । - घर वरिपरि, नजिकको बारीमा पाइने ५-५ वटा जडिवुटीका पातहरू ल्याउन	- विद्यार्थीमार्फत् सङ्कलन गर्न लगाइएका विभिन्न जडीवुटीका नमुनाहरू।	- तपाईंको घर र बारीमा भएका १० वटा जडिवुटीका नामहरू लेख्नुहोस् । - कुन जडिबुटी के कामका लागि प्रयोग गरिन्छ जोडा मिलाउनुहोस् । जस्तैः तितेपाती लुतो, तामपाते ज्वरो, तुलसी पत्ता रुघाखोकी, ज्यामिना बोक्रा	८

			लगाउने । (गीतहरू पाठ्यपुस्तक अनुरूप गाउन लगाउन सकिने छ साथै शिक्षकले पनि त्यस्ता गीत रच्न सक्नेछ)		काटिएमा आदि ।	
१४.हाम्रा सम्पदाहरू र स्थानीय पर्यटन क) ऐतिहासिक सम्पदा ख) प्राकृतिक सम्पदा ग) सांस्कृतिक सम्पदा (यस कक्षामा ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदा समावेश गरिएको छ) (यसमा ***हाम्रा ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरू या***स्थान विशेषको	- स्थानीय विभिन्न सांस्कृतिक, धार्मिक र ऐतिहासिक सम्पदाहरूको सूची बनाइ तिनको परिचय दिन सक्नेछन् । तिनका बारेमा गीत रचना गरी गाउन सक्नेछन् ।	- सांस्कृतिक सम्पदाहरू: चौराठाको भोसी, डाडागाउका देवल, मस्टाको मन्दिर, द्वारिको झरना, थाईको लेख, लाम्पाटाको गुफा आदि ।	- विद्यार्थीलाई गाउँपालिकामा भएका धार्मिक, सांस्कृतिक ऐतिहासिक सम्पदाको सूची भन्न लगाउने र कालोपाटीमा टिप्ने । - तिनका बारेमा गीतमार्फत् गाउन लगाउने । - त्यसको ऐतिहासिक महत्त्व उत्पत्तिको इतिहास आदिबारे विद्यार्थीलाई थाहा भएको कुराबारे बताउन लगाउने । - शिक्षकले तिनको बारेमा सामान्य परिचय दिने र अवस्थितिबारे बताउने । - विद्यार्थीलाई कुनै एक स्थानका बारेमा घर छिमेकमा सोधेर त्यसका बारेमा तथ्यहरू सङ्कलन गर्न लगाउने र कक्षामा सिकेका कुरा आदानप्रदान गर्न लगाउने ।	- मन्दिर र ऐतिहासिक स्थलको चित्र वा तस्बिर । - गीत लेखिएको फ्ल्यास कार्ड ।	- यस पालिकाको ५ वटा महत्त्वपूर्ण ऐतिहासिक धार्मिक सांस्कृतिक स्थलको नाम लेख्नुहोस् । - तपाईंलाई दिइएको कुनै एक स्थलको संक्षिप्त परिचय दिनुहोस् । - ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सम्पदासम्बन्धी गीत गाउनुहोस् ।	८

सम्पदालाई पनि शीर्षक राख्न सकिने छ । जस्तोः ***नौमुलेको हाइड्रो पावर***)						
१५.स्थानीय खेल र मनोरञ्जन (***डण्डी वियो झाम्रे नाच*** या ***देउडा खेल*** आदि शीर्षक राख्न सकिने ।)	- डण्डीवियो खेलका नियम बताउन र खेल्न सक्नेछन् । - विद्यार्थीहरूले छानिएको देउडा खेल्न, झाम्रे गीत गाउन र नाचगान गर्न सक्नेछन् ।	- डण्डीवियो-डण्डी, वियो, लठ्ठी गन्ने तरिका चार, आठ, बाह्र, सोह्रै, बीस आदि । - स्थानीय स्तरमा छानिएको देउडा खेल, झाम्रे गीत र नाँचगान गर्न लगाउने ।	- डण्डी वियो खेलका नियम बताइने छ । लठ्ठी, वियो आदि देखाएर परिचय दिलाइने छ । - टिमहरू, डण्डी, वियो, लठ्ठी, हान्ने तरिका, अङ्क गन्ने तरिका आदि बताइने छ । - घरबाट आ-आफ्नो लठ्ठी डण्डी (साइज तोकेर) ल्याउन लगाइने छ । टिम विभाजन गरी खेल्न लगाइने छ । - शिक्षकले स्थानीय स्तरको देउडा गीत, झार्मे गीत सङ्कलन वा रचना गरी देउडा खेल्न र झाम्रे नाच्न सिकाउने । मादल बजाउन जान्ने मानिस या विद्यार्थी बोलाइ बजाउने तालबारे बताउने । - विद्यार्थीलाई सिक्न उत्प्रेरित गर्ने ।	- लठ्ठी, डण्डी र वियो, 'डमरुको डण्डीवियो' भन्ने नेपाली चलचित्र, मादल ।	- डण्डी खेलका नियमहरू बताउनुहोस् । - यस खेलमा अङ्क गन्ने तरिका के हो ? - देउडा खेल खेलेर देखाउनुहोस् (शिक्षकले सिकाएका केही गीतका आधारमा) - झाम्रे गीत गाउनुहोस् र नाच्नुहोस् (सिकाइएका गीतका आधारमा)	१०

सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया

विद्यार्थीहरूलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप गर्नका लागि विद्यार्थीको उमेर, कक्षा, रुची, विषयवस्तु, ठाउँ विशेष अनुसार फरक-फरक विधि र प्रक्रिया अपनाउनु पर्दछ । सहि विधि र प्रक्रिया अपनाउन सकिएन भने सिकाइ उपलब्धीमूलक हुन सक्दैन । स्थानीय पाठ्यक्रममा भएका विषयवस्तु सिकाइ प्रभावकारी बनाउन विद्यार्थी केन्द्रित विधिलाई जोड दिनु पर्दछ । त्यसैले स्थानीय पाठ्यक्रमको शिक्षण सिकाई क्रियाकलापका लागि प्रयोगात्मक विधि, छलफल तथा अन्तरक्रिया विधि, परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण, अवलोकन, सोधखोज, नमुना प्रदर्शन, प्रश्नोत्तर विधि, भूमिका निर्वाह, समूह कार्य जस्ता सिकाइ सहजीकरण विधि तथा प्रक्रिया अवलम्वन गर्न सकिनेछ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन

विद्यार्थीले के-कति सिके भन्ने कुराको मूल्याङ्कन गर्नु पर्ने आवश्यकता हुन्छ । सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया पश्चात पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्य/सिकाइ सक्षमता हासिल भए वा भएनन भनी लेखाजोखा गर्नु नै मूल्याङ्कन हो । विद्यार्थी मूल्याङ्कन आन्तरिक र वाह्य गरी २ किसिमका छन् ।

क) आन्तरिक मूल्याङ्कनः गृह कार्य, कक्षा कार्य, प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, एकाई परिक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिनेछ । निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रक्रियाद्वारा आन्तरिक मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

आन्तरिक मूल्याङ्कनको प्रयोजनार्थ आन्तरिक मूल्याङ्कनका आधारहरू यसप्रकार रहेका छन्:

उपस्थिति र सिकाइ सहभागिता	**त्रैमासिक परीक्षाबाट प्राप्त अङ्क**	**प्रयोगात्मक कार्य/परियोजना कार्य**	**जम्मा**
४	१०	३६	५०

ख) वाह्य मूल्याङ्कनः

ख) वाह्य मूल्याङ्कनः कक्षा ४ देखि ८ मा आन्तरिक मूल्याङ्कनको भारलाई ५० प्रतिशत र वाह्य मूल्याङ्कनमा ५० प्रतिशत भारको वार्षिक परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ । वार्षिक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा पाठ्यक्रममा समेटिएका सबै विषयवस्तुबाट सोधिनेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी अभिलेख प्रक्रिया

मूल्याङ्कनका लागि निर्णयात्मकका साथसाथै निर्माणात्मक या सुधारात्मक विधिलाई ध्यान दिनु पर्दछ । यसका लागि निरन्तर मूल्याङ्कन विधिलाई विशेष जोड दिइने छ । निरन्तर मूल्याङ्कनका लागि कक्षा कार्य, गृहकार्य, परियोजना कार्य, व्यवहार परिवर्तन, विद्यार्थी हाजिरी, विद्यार्थी सिर्जनशिलता, लिखित र मौखिक प्रश्नोउत्तर, कक्षागत सहभागिता, छोटा परिक्षा, विद्यार्थी कार्यको प्रदर्शन र घटना अभिलेखलाई राखिने छ । विद्यार्थीको उपलब्धी मूल्याङ्कनलाई १-४स्केलमा मापन गरिने छ ।

यस मूल्याङ्कन प्रक्रियामा निम्नानुसार विद्यार्थीहरूका प्रगति अभिलेख राख्नु पर्नेछ:

१) उद्देश्यगत आधारमा विद्यार्थीलाई कक्षामा सिकेका कुरालाई अनुसूची १ अनुसारको फारममा तोकिएका मापदण्डका आधारमा १ देखि ४ वटा रेजा (√) चिन्ह लगाउने ।

२) अति उत्तम सिकेकालाई ४ वटा रेजा (√√√√) उत्तम सिकेकालाई ३ वटा रेजा (√√√) र सामान्य सिकेकालाई २ वटा रेजा (√√) र कमजोर लाई १ रेजा (√) दिने ।

३) कमजोर सिकेको विद्यार्थीका लागि थप विशेष सिकाई र सामान्यका लागि सुधार आवश्यक हुन्छ । उत्तम श्रेणी उद्देश्य अनुरुप सिकाई भएको भन्ने बुझिन्छ भने अति उत्तम श्रेणी भनेको विशिष्ट सिकाई भएको उत्कृष्ट विद्यार्थी भन्ने बुझिन्छ ।

क्र.सं.	मापदण्ड	अति उत्तम	उत्तम	सामान्य	कमजोर
१.	कक्षा कार्य (कक्षा सहभागिता)	√√√√	√√√	√√	√
२.	परियोजना कार्य	√√√√	√√√	√√	√
३.	व्यवहार परिवर्तन	√√√√	√√√	√√	√
४.	सिर्जनात्मक कार्य	√√√√	√√√	√√	√
५.	हाजिरी	√√√√	√√√	√√	√
६	गृह कार्य	√√√√	√√√	√√	√
७	लिखित तथा मौखिक प्रश्नोत्तर	√√√√	√√√	√√	√
८	घटना अभिलेख	√√√√	√√√	√√	√

३. उद्देश्यगत आधारमा रेजा दिइसकेपछि हरेक त्रैमासिकमा रेजाका आधारमा विद्यार्थीहरूलाई निम्नलिखित तरिकाले क, ख, ग, घश्रेणीमा छुट्याउनेः

८०-१०० प्रतिशतसम्म क श्रेणी

६०-७९ प्रतिशतसम्म ख श्रेणी

४०-५९ प्रतिशत ग श्रेणी

४० देखि तल घ श्रेणी

५ उद्देश्यगत रेजाहरूलाई प्रतिशत निकाल्ने तरिका

$$\text{सूत्रः रेजा प्रतिशत} = \frac{\text{विद्यार्थीहरूले पाएका जम्मा रेजा}}{\text{जम्मा पढाई भएको उद्देश्य सङ्ख्या} \times १५} \times १००$$

उदाहरण (क) कुनै एक विषयमा प्रथम त्रैमासिकसम्म पढाई भइसकेका उद्देश्य सङ्ख्या = ६ वटा

कुनै एउटा विद्यार्थीले उक्त विषयमा प्राप्त गरेको रेजा सङ्ख्या= ६० वटा

सूत्र अनुसार हिसाव गर्दा

$$\text{रेजा प्रतिशत} = \frac{६०}{६ \times १५} \times १००$$

उक्त विद्यार्थीको रेजा प्रतिशत ६६.६६ भयो ।

त्यसकारण उक्त विद्यार्थीको श्रेणी “ख” भयो ।

माथिको प्रक्रियाबाट क, ख, ग र घ श्रेणी पनि निकाल्न सकिने ।

६) उद्देश्यगत रूपमा सिकेका कुरा मूल्याङ्कन गर्दा उद्देश्य क्रमले निर्दिष्ट गरेका सिकाइ उपलब्धिहरू पूरा भए नभएको हेनुपर्ने छ ।

७) निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फाराम नं. २ (अनुसूची २) मा उद्देश्यगत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनको रेजालाई बुँदा नं. ४ अनुसार क, ख, ग र घश्रेणीमा र लिखित र मौखिक उपलब्धी मापनको अङ्कसाथ राख्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

८) अनुसूची १ र २ अनुसारको सिकाई अभिलेख फारम विद्यालय आफैले तयार गर्नु पर्नेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फाराम

(मूल्याङ्कन मापदण्डको आधारमा रेजा लगाउने)

कक्षाः विषयः शैक्षिक शत्रः

क्र.सं.	विद्यार्थीको नाम	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य	उद्देश्य

कक्षाः .... शिक्षकः.............................. रुजु गर्नेः...

प्रधानाध्यापकको दस्तखतः....................................

द्रष्टव्यः *यस सिकाइ अभिलेखका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिका बारेमा उनीहरूका अभिभावकलाई समय समयमा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।*

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभिलेख फर्मको ढाँचा

विद्यार्थीको नाम ....

कक्षाः ....

रोल नं.: ....

शैक्षिक वर्षः ....

विद्यालयको नाम र ठेगानाः...

निरन्तर मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीको पहिचानः.......................................

विद्यार्थीको वैयक्तिक र पारिवारिक विवरणः ....

विद्यार्थीको घरको ठेगानाः ....

आमाको नामः ....

पेशाः ....सम्पर्क नं...

बाबुको नामः ....

पेशाः...सम्पर्क नं.:...

आमाबाबु बाहेक कसैले अविभावकत्व लिएको भए,

नामः ....

पेशाः...सम्पर्कः..

विद्यार्थीसँगको नाताः...............................

विद्यार्थी भर्ना मितिः..

नोटः *निरन्तर विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि व्यक्तिगत अभिलेख राख्नु आवश्यक हुन्छ ।*

विद्यार्थी प्रगति विवरण

शैक्षिक शत्र...............

विद्यालयको नामः श्री...

विद्यार्थीको नामः..............................कक्षा................................. रोल नं.:............................

<table>
<tr><td rowspan="3">विषय</td><td colspan="3">(निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन श्रेणी क, ख, ग र घ)</td><td colspan="6">आवधिक उपलब्धि स्तर (लिखित तथा मौखिक परीक्षाको आधारमा अङ्क दिने । तर यो अङ्क कक्षा उत्तीर्णका लागि नभएर विद्यार्थीको प्रगति अभिलेख र प्रगति प्रतिवेदनका लागि मात्र हुनेछ ।)</td></tr>
<tr><td>प्रथम त्रैमासिक</td><td>दोस्रो त्रैमासिक</td><td>वार्षिक परीक्षा</td><td colspan="2">प्रथम त्रैमासिक</td><td colspan="2">दोस्रो त्रैमासिक</td><td colspan="2">वार्षिक परीक्षा</td></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td>पूर्णाङ्क १०</td><td>प्राप्ताङ्क</td><td>पूर्णाङ्क ३०</td><td>प्राप्ताङ्क</td><td>पूर्णाङ्क ६०</td><td>प्राप्ताङ्क</td></tr>
<tr><td>नेपाली</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>अङ्ग्रेजी</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>गणित</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>सामाजिक अध्ययन सिर्जनात्मक कला</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>स्थानीय विषय/मातृभाषा</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>जम्मा</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

कक्षा शिक्षकः............................... रुजु गर्नेः................................

प्रधानाध्यापकको दस्तखतः................

<u>सन्दर्भ सामग्रीः</u>

जलवायु परिवर्तन तथा विपद् व्यवस्थापन, अक्सफाम, २०२३।

नमुना स्थानीय पाठ्यक्रम-२०७७। सामाजिक विकास मन्त्रालय, प्रदेश नं. १। नेपाल सरकार।

नेपालका विद्यालय शिक्षाका लागि राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०६३। पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर। शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार।

नेपालको संविधान (२०७२)।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०७१। पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर। शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार।

विभिन्न स्थानका नमुना स्थानीय पाठ्यक्रमहरू।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप-२०७६। पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर। शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार।

स्थानीय अनुकुलन कार्ययोजना, नौमूले गाउँपालिका, दैलेख (आ.व. २०७८/७९-२०८२/८३)।

स्थानीय पाठ्यक्रम स्रोत र प्रशिक्षण सामग्री-२०६७। पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर। शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार।

स्थानीय पाठ्यक्रमको विकास तथा कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तहका सरकारी निकायहरूका लागि अभिमुखीकरण निर्देशिका-२०७७। पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर। शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय, नेपाल सरकार।

अनुसूचीहरू

अनुसूची:१

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका
कक्षा १-८को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि गरिएको
गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू:

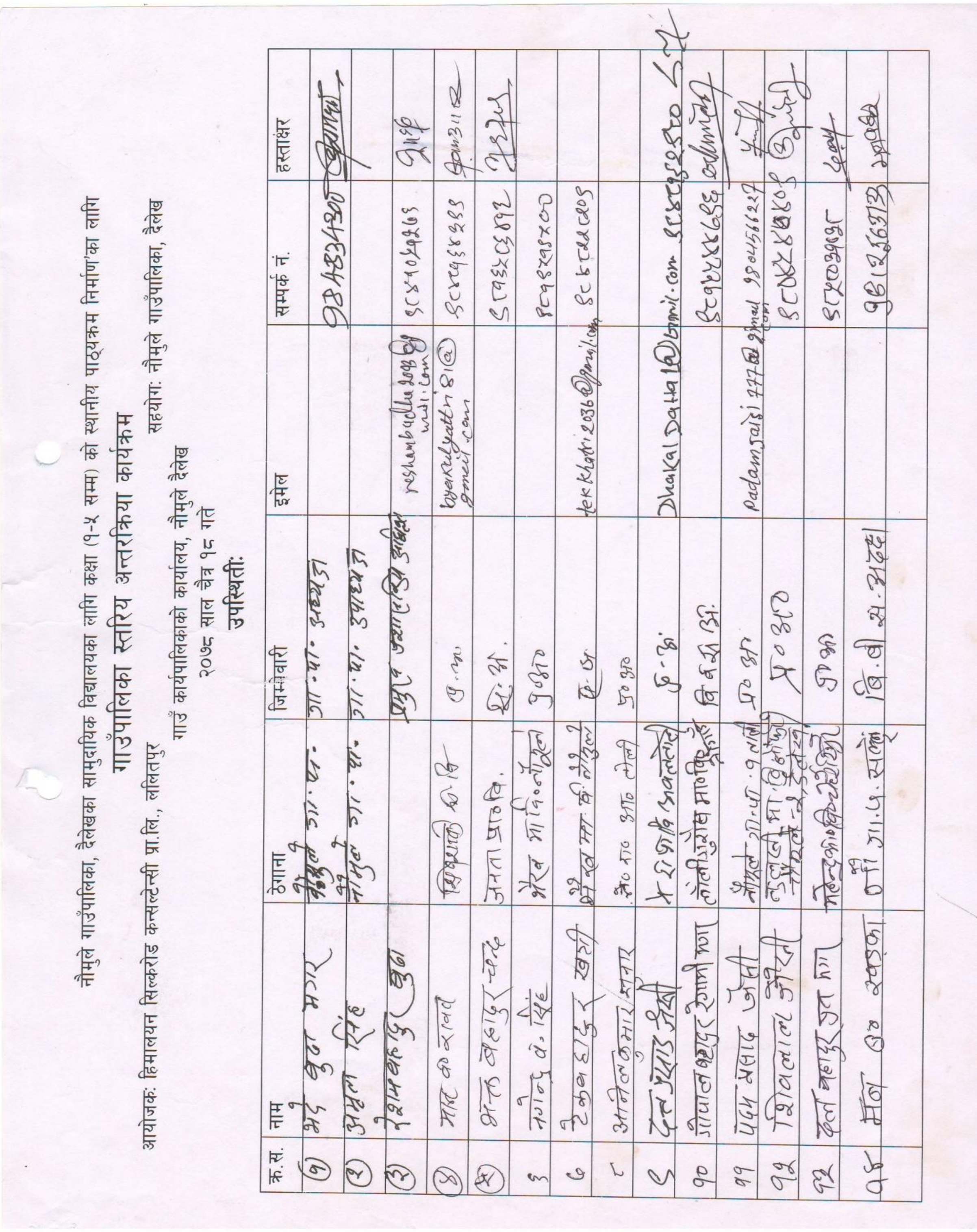
नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर   सहयोग: नौमूले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमूले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिति:

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	भद्र बुढा मगर	नौमूले गा.पा.	गा.पा. अध्यक्ष		[illegible]	[illegible]
२	अमृता सिंह	नौमूले गा.पा.	गा.पा. उपाध्यक्ष			
३	[illegible] बुढा		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	[illegible]@gmail.com	[illegible]	[illegible]
४	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]@gmail.com	[illegible]	[illegible]
५	भक्त बहादुर चन्द	जनता प्रा.वि.	प्र.अ.		[illegible]	[illegible]
६	नगेन्द्र ब. सिंह	भैरव मा.वि. [illegible]	प्र.अ.		[illegible]	[illegible]
७	टेकबहादुर खत्री	[illegible]	[illegible]	tekkhatri2036@gmail.com	[illegible]	
८	अनिलकुमार सुनार	[illegible]	[illegible]			
९	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]@gmail.com	[illegible]	[illegible]
१०	गोपाल बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]
११	पदम प्रसाद जोशी	नौमूले गा.पा. [illegible]	[illegible]	[illegible]@gmail.com	[illegible]	[illegible]
१२	शिवलाल जोशी	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]
१३	[illegible] बहादुर [illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]
१४	[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण'का लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर   सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१५	रत्न बहादुर खत्री	नौमुले गा.पा. ६	अध्यक्ष	–	९८६८५५४५६५८	[signature]
१६	अमृता कुमारी थापामगर	कर्णप्रताप प्रा.वि. नौमुले - ६ दैलेख	प्र.अ.	–	९८४४४६६९४०	[signature]
१७	गंगा थापामगर	नौमुले - ६ दैलेख	का.स.	–	९८०४५१०६९६	[signature]
१८	किस्ना गुरुङ	भोगनपानी - ६	वि.व्य.स. सदस्य	–	—	किस्ना
१९	कमला शाही	नौमुले गा.पा.-१	शिक्षाप्रेमी सामाजिक अभियन्ता	–	९८१५५४३०८६	[signature]
२०	शर्मिला पुन	नौमुले गा.पा.-१	प्र.अ.	–	९८१४४४३०३६०	[signature]
२१	डिलसरा थापामगर	नौमुले गा.पा. १	वि.व्य.स. अध्यक्ष	–	९८४९६९४९९०	[signature]
२२	करिश्मा कु. बिजाली मगर	नौमुले गा.पा. ५	शि.व्य.स.		9814548718	[signature]
२३	डिल्ली बहादुर के.सी.	नौमुले गा.पा. ३	अध्यक्ष		९८४४५६९५६५	[signature]
२४	पवन ब. थापा मगर	वि.वि.स.	अध्यक्ष		९८२२४१९२६	[signature]
२५	चन्द्र बिन्दु रोकाया मगर	नौमुले-५, बालविकास प्रा.वि.	शिक्षिका	–	9804592271	[signature]
२६	मानबहादुर चन्द	नौमुले ८ चौराहा	शिक्षक	—	9800557470	[signature]
२७	गंगाराम थापमगर	नौमुले ३ हरि	प्र.अ.	—	9822425480	[signature]
२८	भगवती जैसी	नौमुले १ तोली	स.अ.	—	९८१९५४४३८६९	[signature]

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका सामुदायिक विद्यालयका लागि कक्षा (१-५ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण'का लागि

गाउँपालिका स्तरिय अन्तरक्रिया कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर   सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०७८ साल चैत्र १८ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२९	रेशम बहादुर राना	नौमुले गा.पा.-६	प्र.अ.		९८४८३९०९६८	[illegible]
३०	पूर्ण बहादुर रावल	नौमुले गा.पा.-२	प्र.अ.		९८६५२२४३६५	[illegible]
३१	सम्झना गहतराज	नौमुले गा.पा. १	शिक्षा समिति कार्यसमिति		९८०२५४५८८०	[illegible]
३२	अर्जुन प्रसाद शर्मा	,, २	प्र.अ.		९८६८७९४३०२	[illegible]
३३	विशाल योगी	दुल्लु, दैलेख	कार्यक्रम संयोजक, HSRL			[illegible]
३४	रोहित लामिछाने मगर	आठबीस ,,	सहयोगी, HSRC		९८५९२५५४३८	[illegible]
३५	मोहन कुमार शाही	चामुण्डाविन्द्रासैनी-४ दैलेख	कार्यकारी निर्देशक, हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी		९८५९१६६३६२	[illegible]

तस्बिरहरू

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा अवधारणा पत्र प्रस्तुत गर्दै हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सीका कार्यकारी निर्देशक मोहन शाही

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सुझाव सहित आफ्नो भनाई राख्दै निवर्तमान गा.पा. अध्यक्ष भदे बुढा मगर

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो धारणा राख्दै गा.पा. निवर्तमान उपाध्यक्ष अमृता सिंह

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो भनाई राख्दै गा.पा. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत रेशम बुढा

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो सुझाव सहित आफ्नो भनाई राख्दै शिक्षा शाखा प्रमुख अनिशा थारु

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा आफ्नो सुझाव सहित आफ्नो भनाई राख्दै शिक्षा शाखा प्रा.स. देवेन्द्र कठायत

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरू

अन्तरक्रिया कार्यक्रममा सहभागी विद्यालयका प्र.अ., शिक्षक प्रतिनिधि, जनप्रतिनिधिहरू र सरोकारवालाहरू

अनुसूची:२

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखका
कक्षा १-८को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि
<u>सुझाव सङ्कलन कार्यक्रमको उपस्थितीको प्रतिलिपि, माइन्युटको प्रतिलिपि र तस्बिरहरू:</u>

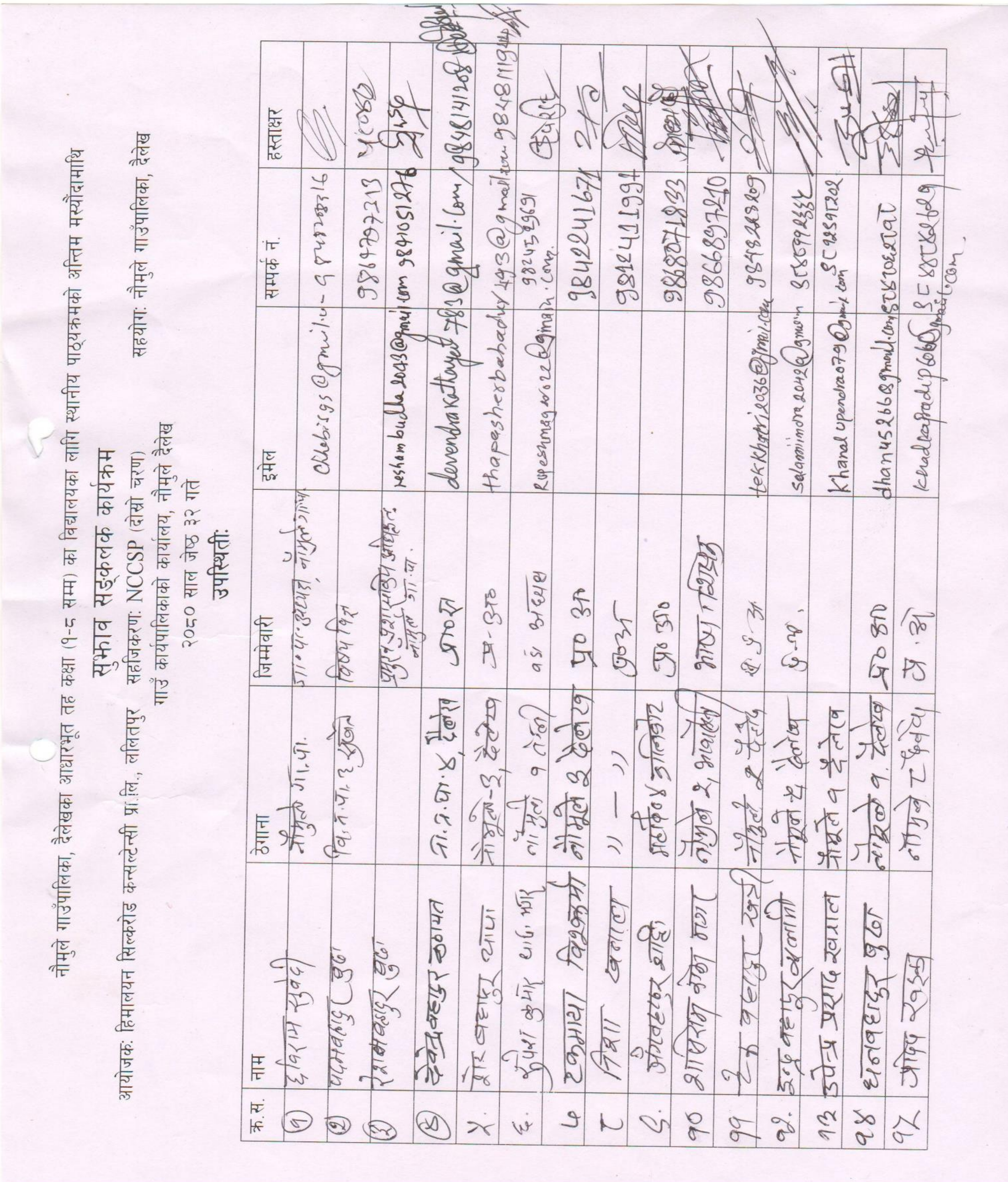

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका आधारभूत तह कक्षा (१-८ सम्म) का विद्यालयका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि

सुझाव सङ्कलक कार्यक्रम

आयोजक: हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर सहजिकरण: NCCSP (दोस्रो चरण) सहयोग: नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०८० साल जेष्ठ ३२ गते

उपस्थिती:

क.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	द्विराम सुवेदी	नौमुले गा.पा.	गा.पा. अध्यक्ष, नौमुले गा.पा.	Chhebisgs@gmail.c	९८४८२०८३१६	[signature]
२	पदमबहादुर बुढा	वि.न.पा. ३ सुर्खेत	विषय विज्ञ		9864797313	[signature]
३	रेशमबहादुर बुढा		प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत नौमुले गा.पा.	reshambudha2043@gmail.com	9841051276	[signature]
४	देवेन्द्रबहादुर कठायत	ना.न.पा. ४, दैलेख	प्र.अ.	devendrakathayat783@gmail.com	9848141208	[signature]
५	शेर बहादुर थापा	नौमुले-३, दैलेख	प्र.अ.	thapasherbahadur493@gmail.com	9848111944	[signature]
६	रुपेश कुमार थापा मगर	नौमुले १ तेल्नी	वडा अध्यक्ष	Rupeshmag2022@gmail.com	9824529691	[signature]
७	टकमाया विश्वकर्मा	नौमुले ३ दैलेख	प्र० अ०		9842241671	[signature]
८	निशा खनाल	,, — ,,	प्र०अ०		9812411997	[signature]
९	अंगबहादुर शाही	महाकाली ४ डालिकोट	प्र० अ०		9868071833	[signature]
१०	आशिराम केसी मगर	नौमुले २, भवालेख	भाषा शिक्षक		9866897210	[signature]
११	टेक बहादुर खत्री	नौमुले ८ दैलेख	प्र.अ.	tekkhatri2036@gmail.com	9848228209	[signature]
१२	इन्द्र बहादुर सलामी	नौमुले ५ दैलेख	प्र.अ.	salamiindra2042@gmail.com	९८६०९९२३३६	[signature]
१३	उपेन्द्र प्रसाद खनाल	नौमुले १ दैलेख		Khanalupendra079@gmail.com	९८४८५९१२०२	[signature]
१४	धनबहादुर बुढा	नौमुले १ दैलेख	प्र० अ०	dhan45266@gmail.com	९८४८०६४१०८	[signature]
१५	प्रदिप खड्का	नौमुले ८ दैलेख	प्र.अ.	khadkapradip666@gmail.com	९८४८६८६८२९	[signature]

नौमुले गाउँपालिका, दैलेखका आधारभूत तह कक्षा (१-८ सम्म) का विद्यालयका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि

सुझाव सङ्कलक कार्यक्रम

आयोजकः हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., ललितपुर सहजिकरणः NCCSP (दोस्रो चरण) सहयोगः नौमुले गाउँपालिका, दैलेख

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, नौमुले दैलेख

२०८० साल जेष्ठ ३२ गते

उपस्थितीः

क्र.स.	नाम	ठेगाना	जिम्मेवारी	इमेल	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१६	दल बहादुर पुन मगर	नौमुले-२ दैलेख	प्र०अ		९८५८०३१०३८	
१७	लाल बहादुर पुन मगर	,, — ,,	प्र०अ	lbpun10@gmail.com	9848277211	
१८	मान बहादुर रावत	,, — ३ ,,	प्र.अ	byakulyattri81@gmail	९८४९६४४३५६	
१९	अर्जुन रोका मगर	,, — ,,	नि प्र०अ		९८२८५२०४५०	
२०	अर्जुन प्र. शर्मा	— ,, —	प्र०अ	arjun prasad sharma 23@gmail.com	९८६८९३१६२	
२१	गंगाराम सापकोटा	नौमुले ३ दुरी	प्र.अ	sapkotgangaram46@gmail.com	९८४४६०२०८४	
२२	शेर बहादुर [illegible]	नौमुले ८	प्र.अ		९८६३६०९९८६	
२३	शिवलाल भैरी	नौमुले-२	प्र०अ		९८०४४६०४०१	
२४	स्वर्ण बहादुर रावत	नौमुले - २	प्र.अ		९८६४३२४३६८	
२५	पदम बहादुर सिंह	नौमुले ४ कलिका	प्र.अ		९८०४८६९००२	
२६	लाल बहादुर चन्द	[illegible] - ६	वडा अध्यक्ष	lalitchand@gmail.com	९८५८०४४४८०	
२७	भगत ब. सिंह	[illegible] - ५	प्रशासन Manager	jsthakuri47@gmail.com	९८४६३०३८३८	
२८	[illegible]	नौमुले ६	[illegible]		९८४१२३३८१६२	
२९	गोपी [illegible]	नौमुले ६	,,		९८६३८६७४४१५	
३०	मोहन कुमार शाही	चपुङ्गोली [illegible]-४, दैलेख	कार्यकारी निर्देशक, HSRL, Lalitpur	mohanshahi21@gmail.com	९८५९९३५३६२	

माइन्युटको प्रतिलिपिहरू

आज मिति २०७० साल जेठ ३२ गतेका दिन नौमुले गा.पा.को सहयोग, NCCSP (दोस्रो चरण) को सहजिकरणमा हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. ललितपुरले तयार पारेको नौमुले गा.पा.को आधारभूत तह (कक्षा १-८ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदामाथि सुझाव संकलन कार्यक्रम गाउँपालिका अध्यक्ष श्री द्विविराम सुवेदीको अध्यक्षतामा नमस्ते होटल, नौमुले बजारमा तपसिल बमोजिमको उपस्थितीमा सम्पन्न भएको छ।

उपस्थिती:

क्र.सं.	नाम	जिम्मेवारी	हस्ताक्षर
(१)	द्विविराम सुवेदी	अध्यक्ष, नौमुले गा.पा.	
(२)	रेशमबहादुर बुढा	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, नौमुले गा.पा.	
(३)	पदमबहादुर बुढा	विषय विज्ञ (स्थानीय पाठ्यक्रम)	
४)	देवेन्द्र बहादुर थापा	प्रा०स	
५)	शेर बहादुर थापा	प्र.अ.	
६)	निशा खत्री	प्र०अ (आ०वि जैसिडाँडा	
७)	एकमाया विश्वकर्मा	प्र०अ	
८)	जंगबहादुर शाही	प्र०अ० सरस्वती प्रा.वि. भाँडे	
९,	शालिग्राम रोकामगर	भाषा शिक्षक सरस्वती आ.वि. भावालेनी	
१०)	धनबहादुर बुढा	प्र०अ० ने.रा.आ.वि. तोली, १	
११)	उपेन्द्र प्रसाद खनाल	श्री नेरा मा०वि भाङ्घारी नौमुले १ तोली	
१२)	इन्द्र बहादुर सलामी	श्री लालीगुराँस मा.वि. नेगाउँ नौमुले ८	
१३)	लाल बहादुर पुनमगर	श्री जोता गैरव ने.रा.आ.वि साल्कोट नौमुले ५ डेलिक	
१४)	दल बहादुर पुन मगर	श्री महेन्द्र आ०वि चौटे टिमुरे नौमुले-४ डालेक	
१५	प्रदिप खड्का	श्री अरनिको मा.वि चौरला नौमुले	
१६	अर्जुन प्रसाद शर्मा	श्री त्रि०ए० मा०वि आलेगाउँ नौमुले-२	
१७	गंगाराम सापकोटा	श्री ने.रा.मा.वि. नौमुले ३ ढुङ्गी	
१८	रोप बहादुर चन्द	प्र.अ. ने.रा.मा.वि. ढालडाँड चौराठा	
१९	शिवलाल जैसी	प्र०अ० श्री तुलसी मा०वि० नौफेरी नौमुले-२	
२०	पूर्ण बहादुर रावत	प्र.अ. श्री महादेव आ.वि. फुलौचमलाय	
२१	अर्जुन रोका मगर	श्री वीरेन्द्र आ०वि० निरगा नौमुले २	
२२	मान बहादुर रावत	श्री भिमेश्वरी का.वि. सल्लेरी	

२३. टेकबहादुर खत्री - प्र.अ. श्री भैरव मा.वि. [illegible]

२४ पदम बहादुर सिंह प्र.अ. श्री त्रिवेणी प्रा.वि. [illegible]

२५ बालकृष्ण शर्मा प्र.अ. श्री खवाडा [illegible]

२६, लाल बहादुर चन्द - वडा नं. ६ को अध्यक्ष

२७. भगत ब. सिंह - नारायण ६ - [illegible]

२८ गोपी सिंह [illegible]

२९ मोहन कुमार शाही कार्यकारी निर्देशक, HSRC

निर्णय नं. १. नौमुले गाउँपालिका दैलेखको आधारभूत तहको (कक्षा १-८ सम्म) को स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदा[illegible] हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सीका तर्फबाट विषयविज्ञ पदमबहादुर बुढाले प्रस्तुतिकरण गर्नु भएको सबै सरोकारवाला प्र.अ. र शिक्षकहरु बीच समूह छलफल बाट आएका महत्वपूर्ण सुझावहरुलाई समेटेर स्थानीय पाठ्यक्रमलाई पूर्णता दिने निर्णय गरियो।

तस्विरहरू

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा आफ्नो सुझाव सहित आफ्नो मन्तव्य राख्दै गा.पा. अध्यक्ष छविराम सुवेदी

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौदा प्रस्तुतिकरण गर्दै विषय विज्ञ पदमबहादुर बुढा

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा सुझावसहित आफ्नो भनाई राख्दै गा.पा. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत रेशम बुढा

सुझाव सङ्कलन कार्यक्रममा स्वागत मन्तव्य दिँदै शिक्षा शाखा प्रा.स. देवेन्द्र कठायत

स्थानीय पाठ्यक्रमको अन्तिम मस्यौंदामाथि समुहगत छलफल गर्दै शिक्षकहरू र सरोकारवालाहरू

स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयमा विशेष छलफल पछि गा.पा. अध्यक्षसँग विषय विज्ञ पदमबहादुर बुढा र हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.का कार्यकारी निर्देशक मोहन शाही

अनुसूची:३

हिमालयन सिल्करोड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि.द्वारा नौमूले गाउँपालिका, दैलेखको
(कक्षा १-८) स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि
तथ्याङ्क सङ्कलनमा सङ्लग्न उत्तरदाताहरूको विवरण:

क.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नम्बर
१	राम प्रसाद देवकोटा	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८४८१००३४६
२	भोजबिर थापा	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८४८३३९५५०
३	मनिसरा सुनार	नौमूले गाउँपालिका-१ तोली	९८१५५६९०४९
४	टिका सलामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, रापट	९८६९५२३६९६
५	बिमला सलामी	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार,आलेगाउँ	९८६८६५२१२८
६	टेक बहादुर घर्ति मगर	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, निरगा	९८६६७६०१२५
७	प्रेम रोकाय	नौमूले गाउँपालिका-२ बालुवाटार, नौफेरी	९७४२२४३९४४
८	कर बहादुर खत्री आचार्य	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी	९८४९७५७५८२
९	मन बहादुर रोकाय	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, सानोगोगनपानी	९८६८९४९०५७
१०	चन्द्र सलामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, स्याउली बजार	९७४८३१८९५५
११	करण बहादुर तारामी	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, जैसीडाँडा	९८४८९२३००५
१२	रत्नबहादुर सुतापराई मगर	नौमूले गाउँपालिका-३ द्वारी, भुरुंगे	९८६४८७८०७२
१३	बलिनाथ योगी	नौमूले गाउँपालिका-४ कालिका, ठुलो दरबारे	९८६६७६०३८९
१४	लाल बहादुर रेगामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-४ धार गाउँ	९८१५५१७४८४
१५	अम्मर बहादुर रेगामी मगर	नौमूले गाउँपालिका-४ बलामी गाउँ	९८१४५०१९०७
१६	बसन्त जैसी	नौमूले पदम खोला सानो जलविद्युत आयोजना	९८१६१०८१२३
१७	तेजबहादुर चन्द	राजनीतिक तथा सामाजिक कार्यकर्ता	९८५८०६१९६४
१८	अमृता राम्जाली मगर	वडा सचिव, वडा नं. ५	९८६८९१०२९८
१९	शशिराम वि.क.	राजनीतिक तथा सामाजिक कार्यकर्ता	९८४८१३८६७७